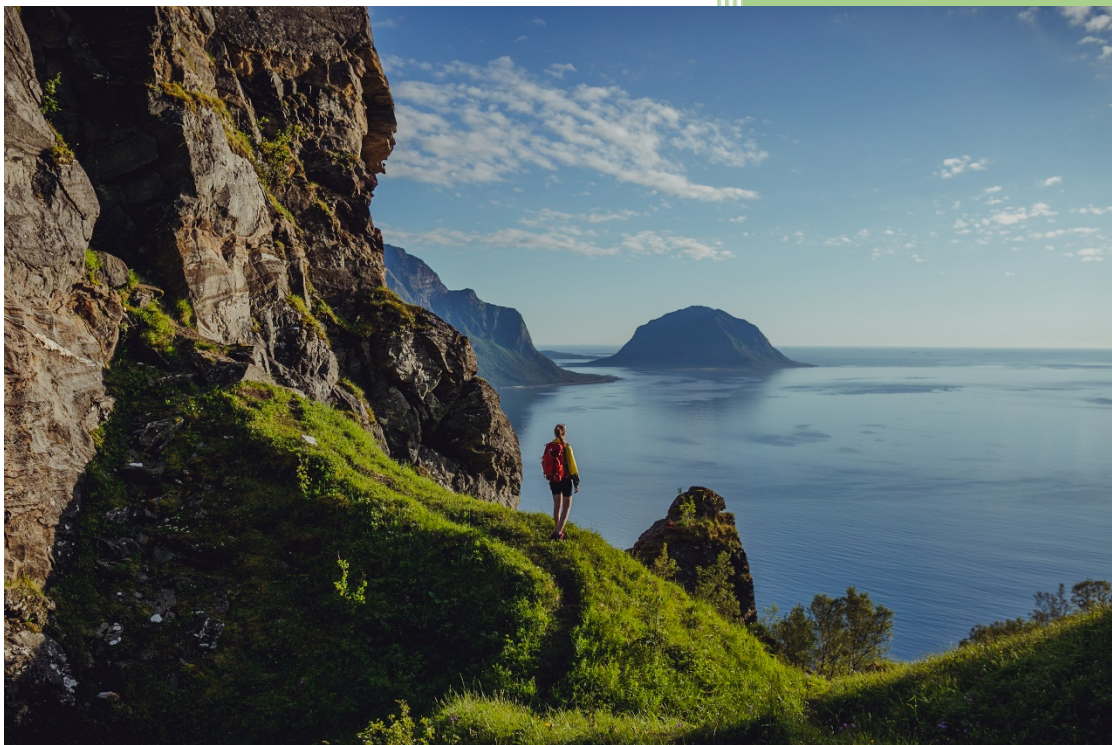

2021

Gildeskål kommune - Eiermelding

Kommunedirektør Geir Mikkelsen

26.05.2021

Innhold

1.0 Gildeskål kommunes Eiermelding	2
1.1 Eierskapspolitikk	2
1.2 Selskaps-spesifikke formål	2
1.3 Eier- og selskapsdokumenter	2
2.0 Tjenesteproduksjon og selskapsorganisering / samarbeidsløsninger	4
2.1 Organisering av tjenesteproduksjonen	4
2.2 Motiver for selskapsorganisering / samarbeidsløsninger	5
3.0 Gildeskål kommunes ulike eierskap og deltager i samarbeid	6
3.1 Selskap og samarbeidsformer	6
3.1.1 Kommunalt oppgavefellesskap (KO) (kapitel 19 i ny kommunelov)	6
3.1.3 Vertskommune samarbeid (kapitel 20 i ny kommunelov)	8
3.1.4 Interkommunale selskaper (IKS)	10
3.1.5 Aksjeselskaper	13
3.1.6 Stiftelser	16
4.0 Praktisk eierskapsstyring i Gildeskål kommune	19
4.1 Politisk og administrativ Eieroppfølging i praksis	19
4.1.1 Gildeskål kommunestyre	19
4.1.2 Ordfører, formannskapet/eierutvalg	20
4.1.3 Kommunedirektør	20
4.1.4 Kontrollutvalget	21
4.1.5 Eierskapskontroll	22
5.0 Gildeskål kommunes overordnede prinsipper for Eierstyring	24
5.1 Bakgrunn og formålet med prinsippene	24
5.2 Prinsipper for Eierstyring	24

1.0 Gildeskål kommunes Eiermelding

1.1 Eierskapspolitikk

Eiermeldingen har til intensjon å beskrive overordnet ”Eierskapspolitikk” som skal innbefatte prinsipper, retningslinjer og systemer, som har til hensikt å legge til rette for et aktivt, og forutsigbart kommunalt eierskap. Gildeskål kommunes eierskapspolitikk uttrykkes her, og er således et viktig kommunalt styringsdokument.

Dette reguleres i Lov av 22.juni 2018, Kommuneloven, § 26-1. Eierskapsmeldingen (eierskapspolitikk) skal legges frem til godkjenning minst en gang i valgperioden. Eierskapsmeldingen og/eller andre dokumenter skal gi følgende informasjon:

1. *Oversikt over selskaper og samarbeid (dette dokument)*
2. *Prinsipper for eierstyring (dette dokument)*
3. *Formålet med eierskapet (eget dokument)*

Kommunen skal sikre et aktivt eierskap ivaretas gjennom dette dokumentet, og revideres hvert fjerde år. Kommuners eierskap er i motsetning til rene finansielle eierskap, ofte sammensatte av en rekke samfunnsstrategisk og langsiktige motiver.

I tillegg til eierskapsmeldingen, utarbeides det et formålsdokument som ivaretar punkt 3 ovenfor ”Selskaps-spesifikke formål”, hvor de definerte formålene med eierskapene uttrykkes. De selskap spesifikke formål vil mer dynamisk, og Eiermeldingen legger opp til at disse revideres av eierutvalget (formannskapet) på en årlig basis.

Kommunen skal bestrebe å være en forutsigbar eier, og skal uttrykke en motivasjon og målsetninger for selskapenes virksomhet. Dette vil bistå styrende organer i selskapene anledning å forvalte selskapene i tråd med eiernes interesse, og bidra til en god eierdialog med selskapene. Det vil også bistå de politiske representantene i eierorganene et klart mandat ved stemmegivning i organet.

Eiermeldingen har til mål å være en håndbok for eierstyring, for våre folkevalgte, styremedlemmer, og deltagere i eierorganene.

1.2 Selskaps-spesifikke formål

I tillegg til dette dokumentet etableres det ”Selskaps-spesifikke formål”, som vil være en mer spesifikk beskrivelse bestemmelsene for vårt eierskap selskaper/foretak og samarbeid man vil ha mer spesifiserte strategier for. Det legges opp til at denne revideres av ”eierutvalget” (formannskapet) en gang i året. Etter innstilling fra formannskapet godkjennes denne av Kommunestyret.

Kommunedirektør legger til rette for at denne saken setter dette på agendaen hvert år.

1.3 Eier- og selskapsdokumenter

Når man velger å skille ut deler av kommunes virksomhet, eller tar del i selskaper, medfører det at styringen av disse er underlagt særlovgivning (aksjelover, lov om interkommunale selskaper mv.) Dette

betyr mindre direkte politisk styring, og eierstyringen må skje gjennom styringsdokumenter (vedtekter, aksjonæravtaler og samarbeidsavtaler mv)

Kort oppsummert er disse følgende:

- Eiermelding (dette dokument)
- Selskapsspesifikke formål (årlig dokument for prioriterte selskaper /samarbeid)
- Eier og aksjonær, - og samarbeidsavtaler
- Årsregnskap og eierberetninger

2.0 Tjenesteproduksjon og selskapsorganisering / samarbeidsløsninger

2.1 Organisering av tjenesteproduksjonen

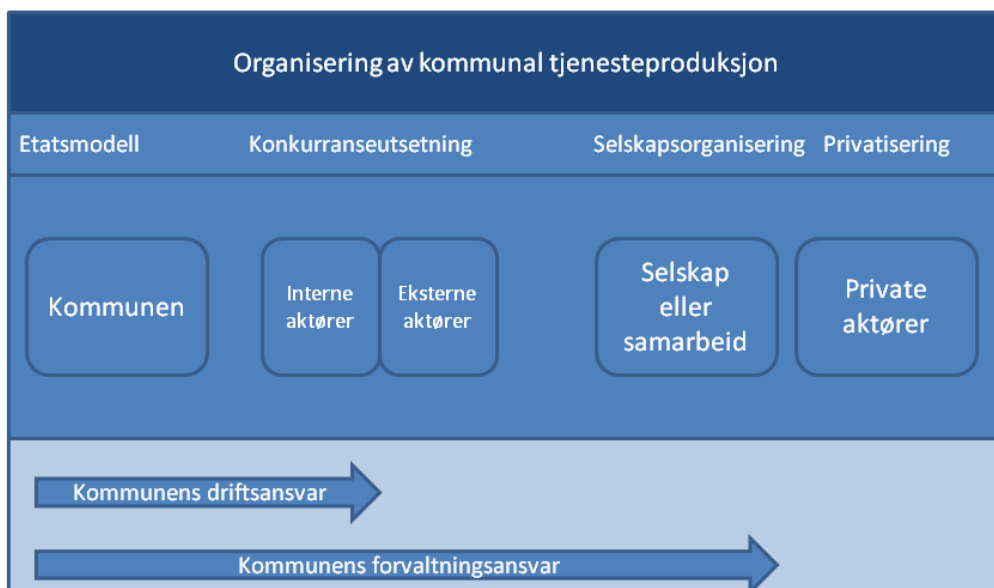
Gildeskål kommune har et vidt ansvarsområde og oppgavesett som følger av kommuneloven, og en rekke særlover. Kommunen er både tjenesteprodusent til innbyggerne, og myndighetsutøver. Kommunens virksomhet er hjemlet i Lov av 22.juni 2018, «Kommuneloven»

Det er likevel ikke et krav at Gildeskål kommune har all sin virksomhet innenfor rammen av kommunen som rettssubjekt. Kommunene har i lovgivningen et stort handlingsrom i forhold til hvordan vi ønsker å organisere våre tjenester til våre innbyggere.

Tjenester og det rettslige aspektet kan velges å flyttes ut, og forestås av andre rettssubjekt på vegne av kommunen. Dette kan foregå gjennom privatisering, konkurranseutsetning, vertskommunesamarbeid, eller gjennom etablering av selvstendige selskaper (IKS, AS). Gildeskål kommune har konkurranseutsatt tjenester som brøyting, og har organisert renovasjonstjenestene gjennom et IKS, og organiserer sin næringsvirksomhet i et eget aksjeselskap.

Det er likevel viktig å påpeke at man gjennom ulike samarbeidsformer og selskaper normalt sett fortsatt sitter på forvaltningsansvaret for tjenesten. Det er kun gjennom en fullstendig privatisering av en tjeneste at man kan delegere seg bort fra forvaltningsansvaret / driftsansvaret. Utsetting av tjenester betyr at man gradvis også at man reduserer sin innflytelse over tjenesten både politisk og forvaltningsmessig. Dette er viktige punkter kommunens som eier må vurdere grundig, når man vurderer alternativer til organisering.

I figuren nedenfor er dette illustrert.

Figur 1 – Mulige modeller for organisering av kommunal tjenesteproduksjon

2.2 Motiver for selskapsorganisering / samarbeidsløsninger

Kommuner kan ha flere ulike motiver for å opprette selskaper, gå inn i selskaper, og delta i ulike interkommunale samarbeidsordninger. Eierpolitikk dokumentet bygger på en antagelse om at kommunen har en intensjon om å oppnå noe, dersom man ønsker å etablere, gå inn i et selskap, eller delta i interkommunale samarbeidsordninger.

Intensjonene til kommune er ofte betydelige mer sammensatt og kompleks, enn rene finansielle eierskap (som likevel kan være et motiv i seg selv, i forhold til plassering av ledig finansiell likviditet).

Nedenfor har vi angitt noen motiver som kan beskrive hvorfor kommunen velger en alternativ organisering utenfor kommune organisasjonen):

- Forretningsmessige / finansielt mål (eks Gildeskål Sparebank)
- Effektivt / Økt kvalitet i tjenestene (eks. Salten Brann, IRIS)
- Samfunns motivert (eks Gildeskål Vekst, Gildeskål Sparebank)
- Redusere risiko og/eller kompetanseutfordringer (eks. Salten Kommunerevisjon)
- Politisk motivert (eks Gildeskål Vekst, Sjøfossen Næringsutvikling)

Gildeskål kommune ønsker å være åpen, men samtidig grundig vurdere når man skiller ut virksomhet fra den ordinære kommunale forvaltningen. Kommunen vil med utgangspunkt i den enkelte tjeneste og oppgave, alltid vurdere om det kan være formålstjenlig å organisere den på annen måte enn innenfor den kommunale forvaltningen.

3.0 Gildeskål kommunes ulike eierskap og deltager i samarbeid

Gildeskål kommune er direkte eier i 4 aksjeselskaper, vi er egenkapitaleiere i 3 banker (først å frem del av vår finansplassering, fremfor eierskap), og har derfor indirekte eierskap i over 250 selskaper (alle indirekte eierskap er gjennom aksjeposter eid av selskapene vi har aksjer i). Kommunen er tilknyttet 3 IKS (Salten Kommunerevisjon, IRIS, og Salten Brann.

Gildeskål kommune deltar i samarbeid gjennom x kommunale oppgavefelleskap (KO) (Jfr kapitel 19 i Kommuneloven), og vertskommunesamarbeid (jfr. Kapittel 20 i Kommuneloven), og er involvert i flere stiftelser.

Ny kommunelov har også lovhjemler for interkommunalt samarbeid (ikke IKS), og interkommunalt politisk råd, jfr. Kommunelovens kap. 17 og 18. Disse er ikke omtalt i dette dokumentet da vi per i dag ikke har noen slike samarbeidsordninger.

I dette kapitlet utredes hva de ulike eierskapene i selskapene og samarbeidsformene innvirker på mulighetene til kommunens eierskapsstyring og politikk.

3.1 Selskap og samarbeidsformer

3.1.1 Kommunalt oppgavefelleskap (KO) (kapitel 19 i ny kommunelov)

Kapitel 19 i den nye kommuneloven av 2018 regulerer Kommunalt oppgavefelleskap og opphever det vi omtalte som § 27” selskaper” etter tidligere kommunelov. De samarbeidende som har vært organisert etter § 27 i tidligere kommunelov må gjøres om i forhold til ny lov innen 2023.

Det omfatter følgende samarbeid i Gildeskål kommune

- *Salten Regionråd*
- *Salten kontrollutvalgsservice*
- *Salten IUA*
- *Interkommunalt arkivsamarbeid i Nordland*
- *RKK Salten (Regionalt kontor for kompetanseutvikling)*

Lovgivning og rettslig stilling

Kommunalt oppgavefelleskap reguleres i kapitel 19 i kommuneloven. Kommunale oppgavefelleskap (KO) kan være egne rettssubjekt. Eksempelvis er Salten Regionråd et eget rettssubjekt.

Spesielle forhold ved denne organiseringen

To eller flere kommuner eller fylkeskommuner kan sammen opprette et kommunalt oppgavefelleskap for å løse felles oppgaver. Kommunestyrene og fylkestingene vedtar selv å opprette et oppgavefelleskap. Et oppgavefelleskap kan ikke gis myndighet til å treffe enkeltvedtak.

Oppgavefelleskapet kan likevel gis myndighet til å treffe denne typen vedtak om interne forhold i samarbeidet og til å forvalte tilskuddsordninger (eks. IRIS fonds tildelinger i regionrådet).

Oppgavefellesskapene skal ha en samarbeidsavtale jfr. Kommunelovens kapitel 19. Denne organisasjonsformen egner seg godt til interkommunale fellesoppgaver, og er egnet hvor det åpenbart er et koordineringsbehov mellom kommunene.

Styrende organ

Representantskapet er det øverste organet i et kommunalt oppgavefellesskap. Samtlige deltakere skal være representert med minst ett medlem i representantskapet. Kommunestyret utpeker fast og vararepresentant(er).

Arbeidsgiveransvar

Kommunalt oppgavefellesskap (KO) kan ha fast ansatte, og være et eget rettssubjekt. Arbeidsgiveransvaret tilligger derfor oppgavefellesskapet.

Økonomisk ansvar og risiko

Den enkelte deltakeren i et kommunalt oppgavefellesskap har ubegrenset økonomisk ansvar for sin andel av oppgavefellesskapets forpliktelser. Til sammen skal andelene utgjøre oppgavefellesskapets samlede forpliktelser.

Oppgavefellesskapets kreditorer må først gjøre sitt krav gjeldende mot oppgavefellesskapet. Hvis kreditor ikke får dekket kravet sitt innen 14 dager regnet fra påkrav, kan kreditor kreve den enkelte deltakeren for dennes andel av forpliktelsen. En deltaker som helt eller delvis har dekket sin andel av en fordring på oppgavefellesskapet, kan straks kreve tilbake utlegget sitt fra oppgavefellesskapet.

En deltaker som trer ut av oppgavefellesskapet, fortsetter å ha økonomisk ansvar for sin andel av de forpliktelsene oppgavefellesskapet har på det tidspunktet deltakeren trer ut. Det samme gjelder hvis oppgavefellesskapet oppløses.

Tilsyn og kontroll

Samarbeidsavtalen jfr. Kommunelovens kapitel 19.

Samarbeidsavtalen skal fastsette

- a) oppgavefellesskapets navn
- b) om oppgavefellesskapet er et eget rettssubjekt
- c) hvor mange medlemmer den enkelte deltakeren skal ha i representantskapet
- d) hvilke oppgaver og hvilken myndighet som er lagt til oppgavefellesskapet
- e) deltakernes innskuddsplikt og plikt til å yte andre bidrag til oppgavefellesskapet
- f) den enkelte deltakerens eierandel i oppgavefellesskapet og ansvarsandel for fellesskapets forpliktelser hvis ansvarsandelen avviker fra eierandelen
- g) om oppgavefellesskapet skal ha myndighet til å ta opp lån
- h) hva oppgavefellesskapet skal rapportere til deltakerne om
- i) hvordan deltakerne kan tre ut av oppgavefellesskapet
- j) hvordan oppgavefellesskapet skal oppløses, blant annet hvem som skal ha ansvaret for at oppgavefellesskapets arkiver blir oppbevart etter at oppgavefellesskapet er oppløst.

3.1.3 Vertskommune samarbeid (kapitel 20 i ny kommunelov)

Gildeskål kommune er med i følgende vertskommune samarbeid jfr. Kommunelovens kapitel 20:

- *Barnevernstjenesten (samarbeidskommune)*
- *Krisesentret i Salten (samarbeidskommune)*
- *Samordna Innkjøp Nordland (SiN) (samarbeidskommune)*
- *PPT tjenesten (samarbeidskommune)*
- *Etterverns team Rus og Psykiatri i Salten (samarbeidskommune)*
- *Barnevernsvakt Bodø (samarbeidskommune)*

Alle disse er administrative vertskommunesamarbeid i henhold til ny kommunelovs § 20-2. Vertskommune samarbeid kan også organiseres etter § 20-3, hvor man avtaler å opprette folkevalgt nemd i vertskommunen. Gildeskål har per tiden ingen vertskommunesamarbeid organisert etter § 20-3.

Lovgivning og rettslig stilling

Vertskommunesamarbeid reguleres i bestemmelsene i kapitel 20 i revidert kommunelov. Vertskommuner er ikke egne rettssubjekt. Vertskommunen er rettssubjekt. Dette fratar likevel ikke samarbeidskommunen forpliktelsene i samarbeidet, som kan stille også samarbeidskommunen i en rettslig stilling.

Spesielle forhold ved denne organiseringen

Vertskommune samarbeid er at kommunen formelt overlater utførelsen av lovpålagte oppgaver, herunder delegerer myndighet til å treffe vedtak som omtalt i forvaltningsloven §2 første ledd bokstav a (offentlig myndighetsutøvelse) til en vertskommune.

Alle vertskommunesamarbeider skal ha en samarbeidsavtale med minimum innhold definert i § 20-4 i kommuneloven. Vertskommunesamarbeid skal også meldes inn til Statsforvalteren.

Samarbeidsavtalen skal inneholde bestemmelser om

- a) deltakerne i samarbeidet
- b) hvem av deltakerne som er vertskommune
- c) hvilke oppgaver og hvilken myndighet som skal legges til vertskommunen
- d) når oppgaver og myndighet skal overføres
- e) hvilke av vertskommunens vedtak deltakerne skal underrettes om
- f) hvordan det økonomiske oppgjøret mellom samarbeidskommunene og vertskommunen skal foregå
- g) hvordan deltakerne kan tre ut av samarbeidet
- h) hvordan samarbeidet skal oppløses
- i) annet som etter lov skal fastsettes i avtale.

Avtaler om vertskommunesamarbeid med felles nemnd skal også inneholde bestemmelser om hvor mange medlemmer den enkelte deltakeren skal ha i nemnda.

I et vertskommunesamarbeid mellom kommuner skal vertskommunen orientere fylkesmannen om at samarbeidet er opprettet. I et vertskommunesamarbeid mellom fylkeskommuner skal vertskommunen orientere departementet om at samarbeidet er opprettet.

Vertskommunesamarbeidet kan organiseres på to ulike måter:

§ 20-2 Administrativt vertskommunesamarbeid

En kommune (samarbeidskommune) kan avtale med en annen kommune (vertskommune) at vertskommunen skal utføre oppgaver og treffe vedtak i saker som ikke har prinsipiell betydning.

§ 20-3 Vertskommunesamarbeid med felles, folkevalgt nemnd

Kommuner som deltar i et vertskommunesamarbeid, kan avtale å opprette en felles, folkevalgt nemnd i vertskommunen. Dette gjelder på tilsvarende måte for vertskommunesamarbeid med felles, folkevalgt nemnd mellom fylkeskommuner.

Deltakerne kan gi nemnda myndighet til å treffe vedtak i alle typer saker hvis ikke noe annet følger av lov. Det skal skje ved at kommunestyrene eller fylkestingene selv delegerer den samme myndigheten til nemnda. Nemnda kan gi kommunedirektøren i vertskommunen myndighet til å treffe vedtak i saker som ikke har prinsipiell betydning.

Hver av deltakerne i samarbeidet skal være representert med to eller flere medlemmer i nemnda. Nemnda velger selv leder og nestleder blant sine medlemmer. Det kan fastsettes i samarbeidsavtalen at vervene som leder og nestleder skal gå på omgang mellom deltakerne.

Gildeskål kommune deltar ikke i vertskommune samarbeid organisert etter denne paragrafen.

Organiseringen er egnet å løse oppgaver som kommunene selv har utfordringer innen kompetanse, rekruttering, kapasitet, og andre ytre forhold.

Styrende organ

I administrativt vertskommunesamarbeid (§20-2) delegerer samarbeidskommuner myndigheten til kommunedirektøren i vertskommunen.

I § 20-3 delegeres myndighet til en felles folkevalgt nemnd. Alle deltagerne skal være representert med 2 eller flere representanter i nemnda. Nemnda velger sin leder og nestleder blant medlemmene.

Arbeidsgiveransvar

Arbeidsgiveransvaret for medarbeidere tilligger vertskommunen.

Økonomisk risiko og ansvar

Det økonomiske oppgjøret mellom samarbeidskommunene og vertskommunene skal angis i samarbeidsavtalen. Nærmere regler om uttreden, og avvikling av samarbeidet skal være stadfestet i samarbeidsavtalen.

Hver deltaker kan si opp sitt forhold med ett års skriftlig varsel. Uttreden kan avvikes dersom alle deltakerkommuner er enig.

Styring og kontroll

Folkevalgte i vertskommunen har ikke instruksjonsmyndighet, eller omgjørelse myndighet ved utøvelse av delegert myndighet. En samarbeidskommune kan gi vertskommunen instruks om utøvelsen av den delegerte myndighet i saker som alene gjelder samarbeidskommunen eller berørte innbyggere.

Et vedtak vertskommunen treffer etter delegasjon fra samarbeidskommunen, har samarbeidskommunen samme omgjøringsmyndighet som etter forvaltningslovens § 35 første ledd.

Ved administrativ vertskommune vedtak kan denne påklages etter forvaltningslovens § 28 første ledd, da er kommunen delegert myndigheten, klageinstans. Kommunedirektøren i vertskommunen er underinstans etter forvaltningsloven § 33 annet ledd ved behandling av klager.

Ved vertskommunesamarbeid med en felles nemnd treffer vedtak kan denne påklages etter forvaltningslovens § 28, er klageinstansen en eller flere særskilte klagenemnder oppnevnt av kommunestyrene i deltagerkommunene. Alle deltagerkommunene skal være representert i klagenemnda.

3.1.4 Interkommunale selskaper (IKS)

Gildeskål kommune er deltaker i fire interkommunale selskap (IKS):

- *Salten Kommunerevisjon IKS*
- *IRIS Salten IKS*
- *Salten Brann IKS*
- *Helse og Miljøtilsyn Salten IKS*

Lovgivning og rettslig stilling

Interkommunale selskap (IKS) reguleres av Lov av 29.januar 1999 nr.6 om interkommunale selskaper. Selskapsformen reguleres videre av forskrifter fastsatt med hjemmel i lov om interkommunale selskaper.

Selskaper organisert i medhold til denne lov, er egne rettssubjekter. Derfor er DE juridisk skilt fra deltagende kommuner som rettssubjekt. Interkommunale selskaper har derfor rettigheter, forpliktelser, og partsstilling ovenfor domstol og andre offentlige myndigheter. Interkommunale selskaper kan derfor også inngå avtaler med tredjeperson som helt uavhengig og selvstendig part.

Spesielle forhold ved denne organiseringen

Bare kommuner (fylkeskommuner) kan være deltager i interkommunale selskaper (IKS). Derfor kan ikke selskaper kommunen eier (eks. aksjeselskaper) være deltaker i interkommunale selskaper. Loven legger ikke begrensinger for hvilken virksomhet interkommunale selskaper kan forestå på vegne av deltagerne.

Det skal opprettes skriftlig selskapsavtale for interkommunale selskaper. Kommunestyret selv skal vedta selskapsavtalen. Loven angir minimum innhold på avtalen. Andre forhold enn dem regulert av lov kan inngå i selskapsavtalen.

Endringer av det loven definerer i avtalen skal også vedtas av kommunestyret. Andre endringer kan vedtas av representantskapet med 2/3 tilslutning av de avgitte stemmer.

Styret og daglig leder av selskapet har store fullmakter og handlefrihet, likevel er det deltagerne i selskapet som har overordnet kontroll.

Selskapsformen er egnet å løse oppgaver der det åpenbart kan være stordriftsfordeler og/eller andre synergieffekter å løse oppgavene i fellesskap fremfor å løse dem selv.

Styrende organ

Interkommunale selskapers øverste organ er representantskapet (eierorganet), § 6. I tillegg skal selskapet ha et styre, og en daglig leder §§ 10 og 14.

Formålet angir de ytre rammer for selskapets virksomhet, og må angi en saklig begrensning hva selskapet kan drive med. Angivelsene må avspeile de oppgaver deltagerkommunene har tillagt selskapet.

Representantskapet

Alle deltagere skal være representert i representantskapet. Kommunestyret oppnevner sine representanter ved forholds- eller flertallsvalg. Det skal også oppnevnes like mange vararepresentanter.

Representantskapet velger sin leder og nestleder hvis annet ikke spesifisert i selskapsavtalen. Medlemmene velges for 4 år hvis annet ikke er spesifisert i selskapsavtalen. Medlemmene trenger ikke å komme fra kommunestyret. Medlemmene kan gis ulikt antall stemmer /vekt, og skal komme frem i selskapsavtalen.

Deltagerne utøver sin eierstyring gjennom representantskapet, og selskapets øverste organ. Loven og selskapsavtalen regulerer det som skal behandles. Årsregnskap, årsberetning, styrehonorarer, budsjett, økonomiplan, og valg av revisor. Samt vedtak om salg og pant av fast eiendom, større kapitalinvesteringer, eller vedtak om å foreta investeringer som er av vesentlig betydning for en eller flere deltagere.

Medlemmene representerer sin respektive kommune i selskapsforholdet. Kommunen har derfor instruksjonsrett ovenfor medlemmene, og kan det gis instruks om avstemninger. Dersom det ikke er gitt instruks skal medlemmet stemme ut fra egen overbevisning innenfor lov, selskapsavtale og lojalitet mot selskapet og kommunen denne representerer.

Sakspapirer skal komme ut 4 uker før møtene, og skal sikre forsvarlig politisk behandling i eierkommunene. Dette vil i praksis si at ordfører og/eller eierutvalget må sikre behandlingen. Det er ofte ikke tidsmessig mulig å få frem saken til normal politisk behandling. Samt at det fordres at man gjennom dialog koordinerer med øvrige kommuner.

Medlemmene er selvstendig ansvarlig for å ha oversikt over vedtak i politiske organer i kommunen som angår selskapet. Ordfører og/eller eierutvalget bør være det operative nivået, som skal bistå medlemmene i å avklare hva som er kommunens strategier og mål innen saksområdene og/eller utstede instruks til medlemmene.

Styret

Styret skal ha minimum 3 medlemmer. Styret velges av representantskapet, og velges for 2 år, dersom annet ikke er avtalt. Valgperioden kan ikke overstige 4 år. Representantskapet har rett å fjerne et styremedlem som det selv har valgt. Leder og nestleder i styret utpekes av representantskapet med mindre annet er fastsatt i selskapsavtalen. De ansattes rett til å delta i styret reguleres av lov, svarer til aksjeloven.

Det er ikke vilkår at styremedlemmer er medlemmer av kommunestyret, og kommunelovens valgbarhetsbestemmelser gjelder ikke. Deltager kommunene har ingen rett å oppnevne styremedlemmer.

Forvaltningen av selskapet er styrets ansvar, og er ansvarlig for organiseringen av selskapets virksomhet. Styret skal påse at selskapet drives i samsvar med formål, selskapsavtale, budsjetter, og andre vedtak og retningslinjer fra representantskapet. Styret fører tilsyn med daglig ledelse i selskapet, og har omgjøringsmyndighet på beslutninger denne måtte ha fattet. Deltagerkommunene har derfor ingen instruksjonsrett ovenfor styret eller enkeltmedlemmer i styret.

Daglig leder

Interkommunale selskaper skal ha en daglig leder, og denne sørger for daglig ledelse av selskapet. Daglig leder forholder seg til de instruks gitt av styret. Daglig leder har ikke fullmakter i selskapsforhold av en uvanlig stor art, eller av stor betydning. Unntak for beslutninger som ikke kan vente uten vesentlig ulempe for selskapets virksomhet. Daglig leder har informasjonsplikt om slike beslutninger til styret snarest.

Arbeidsgiveransvaret

Styret ansetter daglig leder, dersom ikke annet er vedtektsfestet. Arbeidsgiveransvaret til de ansatte er i det interkommunale selskapet, og forvaltes av daglig leder. Det skal utarbeides arbeidsgiverstrategi og etiske retningslinjer, dersom annet ikke er bestemt i selskapsavtalen.

Økonomisk ansvar og risiko

Deltagerkommunene hefter solidarisk og ubegrenset for sin prosent- eller brøk av selskapets forpliktelser. Ansvar er definert ut fra deltagerens eierandel i selskapet med mindre annet er beskrevet i selskapsavtalen. Ansvarsdelene endres når nye medlemmer tas opp i selskapet.

En selskapskreditor skal først gjøre sitt krav ovenfor selskapet, men kan gjør krav mot medlemmene dersom kreditor ikke oppnår dekning for sin fordring innen 14 dager. Ansvar forfordes etter andel i selskapet.

Selskapet kan ikke kreve at deltagerne skal dekke underskudd eller bidra med ny midler i utvidelse av virksomheten. Omfanget av en evt. innskuddsplikt må reguleres tydelig i selskapsavtalen.

Styret skal informere representantskapet om avvik i budsjett, og årsaken – samt legge frem bøtende tiltak. Representantskapet vedtar selskapets økonomiplan (4 år) hvert år, som skal vise sannsynlige inntekter, utgifter, gjeld, og prioriterte oppgaver i den kommende perioden.

Selskapet kan ikke ta opp lån med mindre det er særskilt fastsatt i selskapsavtalen. Dersom selskapet har adgang til å ta opp låne, skal det finnes høyeste rammer for selskapets samlede låneopptak. Selskapet kan ta opp lån for finansiere vedtatte investeringer, og for å konvertere eldre lånegjeld. Det kan ikke tas opp lån for den delen av anskaffelseskost som har rett til merverdiavgift refusjon. Gjeld skal betales med like årlige avdrag. Løpetid for selskapets samlede gjeld kan ikke overstige den veide levetiden for selskapets anleggsmidler ved siste årsskifte.

Selskapet kan ikke stille garantier eller pantsette eiendeler for andres økonomiske forpliktelser. Selskapet skal forvalte overskuddslikviditet uten at det innebærer vesentlig finansiell risiko, for at selskapet ikke kan møte sine løpende forpliktelser.

Utbytte eller annen utdeling av selskapets midler besluttet av representantskapet etter forslag fra styret. Utbytte eller annen utdeling kan ikke besluttet ensidig av representantskapet. Representantskapet kan redusere forslaget til styret.

Styring og kontroll

Kommunens eierstyring skal kun utøves gjennom representantskapet som er selskapets eierorgan, jfr. Lov om interkommunale selskaper §7.

Lov om interkommunale selskaper gir deltagerne større grad av styring og kontroll enn hva aksjeloven gir i aksjeselskaper. Graden av styring og kontroll må knyttes til de større forpliktelsene deltagerne har i interkommunale selskaper. Det kan også avtales at visse arter av saker som normalt ville falt under styrets myndighet, må godkjennes av representantskapet (eierorganet). Dette styrker styringsmuligheten for deltagerne. Det gjelder likevel ikke hvis selskapet er bundet ovenfor tredjeperson.

Det stilles tilsvarende krav som for kommunene i forbindelse med krav til årsregnskap, og årsberetning, samt krav om periodevis rapportering, og KOSTRA-rapportering.

Interkommunale selskaper er underlagt bestemmelsene om selskapskontroll jfr. Kommuneloven, samt forskriftene om revisjon og kontrollutvalg i kommuner.

3.1.5 Aksjeselskaper

Gildeskål kommune er aksjonær /har eierandeler i følgende selskaper:

Navn	Aksjepost	Type aksje	Kommentarer
Sjøfossen Næringsutvikling	100%	Ordinær aksje	Utøve kommunens interesser i forbindelse med næringsutvikling og næringsarbeid.
Salten Havbrukspark AS	84,16 %	Ordinære aksjer	
Kommunekraft AS	1 aksje	Ordinære aksjer	
Sággat-Sámiid Áviisa AS Samisk Avis AS	5 aksjer	Ordinære aksjer	
Gildeskål Sparebank	25% (av egenkapital eierne)	Egenkapitalbevis	Investeringsplassering / samfunnsmessig motivert
Sparebanken 1 Nord Norge	Marginale poster	Egenkapitalbevis	En del av investeringsporteføljen for Gildeskål kommune
Sparebanken 1 Smn	Marginale poster	Egenkapitalbevis	En del av investeringsporteføljen for Gildeskål kommune
Sparebanken Vest	Marginale poster	Egenkapitalbevis	En del av investeringsporteføljen for Gildeskål kommune

Gildeskål kommune er gjennom sin finansforvaltning eiere i fire ulike Sparebanker, gjennom å eie egenkapitalbevis i disse. Disse selskapene er ikke aksjeselskaper etter aksjelovens forstand – slik teksten videre ivaretar, men er tatt med i oversikten. Disse er styrt etter Finansforetaksloven. Disse er kun tatt med for oversiktens del.

Et egenkapitalbevis er en eierandel i lokalbanken. Veldig forenklet kan vi kalle et egenkapitalbevis for en "sparebank-aksje".

Egenkapitalbevis ble introdusert på slutten av 1980-tallet som et egenkapitalinstrument for sparebanker. Egenkapitalbeviset er utbytteberettiget og har historisk gitt en høy direkteavkastning.

Eiere av egenkapitalbevis er beskyttet av sparebankens fond og gavefondet i den aktuelle banken. Disse vil ta eventuelle tap før egenkapitalbevisene, og investeringen er derfor tryggere enn ordinære aksjer.

Det er begrensninger på innflytelsen til egenkapitaleierne og tilsvarer ikke de rettigheter man har i ordinære aksjeselskaper – de kan bl. annet ikke oppnå flertall i banken.

Gildeskål kommune ser først å fremst eierskapet å være en finansiell plassering, og for vår egen lokalbank i tillegg en samfunnstrategisk plassering.

Lovgivning og rettslig stilling

Aksjeselskap (AS) reguleres av Lov av 13.juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) samt forskrifter fastsatt med hjemmel i aksjeloven. Selskapsformen AS er beregnet på aksjeselskaper med en begrenset krets av eiere, og er den formen som i hovedsak er aktuell for kommuner å benytte. Aksjeselskaper er helt selvstendige rettssubjekter. Det økonomiske ansvaret for aksjonærene begrenser seg altså til innskutt kapital, som kan tapes ved konkurs eller opphør.

Spesielle forhold ved denne organiseringen

Et aksjeselskap (AS) skal minimum ha en aksjekapital på 30.000 kroner, og kapitalen er fordelt på en eller flere aksjer som rettighetene som aksjeeier knytter seg til. Aksjonærene i et AS hefter ikke ovenfor kreditorene for selskapets forpliktelser.

Et aksjeselskap skal til enhver tid ha en egenkapital som er forsvarlig ut fra den risikoen ved og omfanget av selskapets virksomhet. Hvis selskapets egenkapital er under forsvarlig nivå har styret handlingsplikt, og plikt å kalle inn til generalforsamling (eierorgan) og redegjøre for dette, og foreslå tiltak.

Hvis det styrets vurdering at det ikke er mulig å forslå tiltak, skal det foreslås oppløsning av selskapet. Derfor kan et aksjeselskap i motsetning til interkommunale selskaper og foretak gå konkurs.

Aksjeloven angir ikke begrensninger på eiersiden. Det betyr at det kan både være private og offentlige eiere, også på ulike forvaltningsnivå. Aksjeselskaper legger derfor til rette for OPS (offentlig private samarbeid). I rent offentlige eide selskaper kan vedtekter legge begrensninger hvem som kan eie.

Selskapsformen legger derfor til rette for å ha deler av kommunal virksomhet organisert utenfor den kommunale forvaltningen (eks. har Gildeskål kommune organisert sin næringsvirksomhet i et aksjeselskap).

Selskapsformen legger også til rette for å del privatisere kommunal virksomhet gjennom OPS samarbeids modeller. Selskapsformen gir likevel i tillegg til stiftelser minst mulighet til offentlig eierstyring, sammenlignet med de øvrige former for selskaper og samarbeid presentert. Derfor bør man være ekstra varsom og vurdere behovet for politisk styring og kontroll, når man etablerer aksjeselskaper.

Styrende organ

Generalforsamlingen er øverste organ i et AS. Det er her aksjeeierne kan utøve sin eierrolle i selskapet. Normalt sett vil ordfører representere kommunen i generalforsamlingen, dersom ikke annet er angitt. Aksjeselskap skal etter loven også ha et styre og en daglig leder, samt bedriftsforsamling i selskaper over 200 ansatte.

Generalforsamling

Generalforsamlingen kan treffe vedtak i alle saker som angår selskapets virksomhet og organisering, med mindre loven setter begrensninger. Aksjeeiere kan ikke intervensere i selskapets drift, og organisering uten at det skjer i form av vedtak fattet generalforsamlingen i tråd med aksjeloven.

Styret er pliktig å innkalle til ordinær generalforsamling innen 1. juli hvert år for å behandle årsregnskap, og årsberetning, og andre lov eller vedtektsfestede saker.

Styret har også plikt å innkalle til ekstraordinær generalforsamling når 1/10 av aksjekapitalen krever det.

Kommuner bør stille krav om at sakslisten til generalforsamling sendes ut minimum 4 uker før møtet for å kunne legge til rette for politisk behandling. Dette vil i praksis si at ordfører og/eller eierutvalget må sikre behandlingen. Det er ofte ikke tidsmessig mulig å få frem saken til normal politisk behandling

Styret

Aksjeselskapet skal ha et styre med ett eller flere medlemmer. Har selskapet bedriftsforsamling, skal denne ha minimum 5 medlemmer. Generalforsamlingen velger styret. Det gjelder ikke ansatte representanter. Styret velges for 2 år, dersom annet ikke er vedtektsfestet. Styret velger selv leder dersom Generalforsamlingen ikke har bestemt annet.

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltningen av selskapet. Styret skal sørge for organisering, føre tilsyn med daglig ledelse, og tilse at selskapet er under betryggende kontroll. Daglig leder utreder til styret i samråd med styrets leder.

Styreinstruks skal finnes i selskaper med ansatte representasjon for å regulere styrets arbeid og saksbehandling. Styret utarbeider også instruks for daglig leder.

Daglig leder

Aksjeselskaper skal ha en daglig leder. Flere daglige ledere skal angis i vedtektene. Det skal også angis om flere daglige ledere fungerer som kollektivt organ. Daglig leder tilsettes av styret, dersom vedtektene ikke stadfester annet. Daglig leder står for den løpende ledelsen av selskapets virksomhet, i tråd med instruksjoner fra styret. Fullmakten omfatter ikke selskapsforhold av en uvanlig art eller stor betydning.

Bedriftsforsamling

I selskaper over 200 ansatte er bedriftsforsamling obligatorisk. Det kan likevel avtales mellom selskapet og fagforeningene at selskapet ikke har bedriftsforsamling. To tredjedeler velges fra generalforsamlingen og en tredjedel fra de ansatte. Bedriftsforsamlingen har til rolle å føre tilsyn med styrets og daglig leders forvaltning av selskapet, og gi uttalelse til generalforsamlingen, om regnskap og balanse og utbytte forslaget til styret. Samt store investeringer og store omlegginger i driften av selskapet som medfører store endring eller omdisponering av arbeidsstyrken.

Arbeidsgiveransvaret

Et aksjeselskap er et selvstendig rettssubjekt. Arbeidstakerne har selskapet som arbeidsgiver.

Økonomisk risiko og ansvar

Aksjelovens §1-2 innehar bestemmelser om ansvarsbegrensningene til aksjonærene. Aksjonærer hefter ikke ovenfor kreditorene for selskapets forpliktelser. Aksjeeiere forplikter ikke å gjøre innskudd i selskapet. Kommunens økonomiske risiko er derfor begrenset til den innskutte kapitalen.

Utdeling fra selskapet skjer etter reglene om utbytte, og er alle verdier som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode. Utbytte beslutes av generalforsamlingen etter innstilling fra styret. Det kan ikke beslutes utdelt høyere utbytte enn styret har foreslått eller godtar.

Innenfor rammene av aksjeloven kan det vedtektsfestes handlingsregler for disponering av overskudd, herunder utdeling av utbytte.

Tilsyn og kontroll

Gildeskål kommunes eierstyringsmuligheter reguleres av aksjeloven. Aksjeeiernes begrensede økonomiske forpliktelser impliserer lavere grad av styring og kontroll enn for selskapsformer med ubegrenset ansvar (eks. IKS). Styring utøves gjennom generalforsamlingen blant annet gjennom valg til styrende organer, fastsetting av formål og vedtekter.

En aksjeeiers mulighet til å utøve aktiv eierstyring vil bero på størrelsen av aksjeposten. Dersom kommunen eksempelvis har strategiske målsetninger med selskapet, bør det bestrebes å ha over 50% av aksjekapitalen.

Kommunen kan likevel ikke gjøre beslutninger i generalforsamlingen selv om de eier 100% som åpenbart vil gå på bekostning av selskapet. Ved 90% eierskap kan hovedaksjonær løse ut andre aksjonærer. Vedtak om endring av selskapets vedtekter, fusjon/fisjon, forhøyelse/nedsetting av aksjekapitalen, konvertible lån, omdanning, og oppløsning av selskaper kreves 2/3, eller 67% av stemmene.

Ved kommunalt eierskap på 51% kan beslutninger som fattes med alminnelig flertall oppnås. Ved 34% vil man normalt ha negativ kontroll over flere av de vesentlige beslutningene i eierorganet, spesielt vedtektsendringer.

3.1.6 Stiftelser

Lovgivning og rettslig stilling

Stiftelser reguleres av Lov av 15.juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven) med tilhørende forskrifter. En stiftelse skiller seg ut fra alle de andre selskapsformene ved at den er selveiende, og ikke har deltagere eller formelle eiere.

Gildeskål kommune har derfor ikke reelt eierskap i stiftelser, men har vært medstifter, og har forvaltningsansvar for noen.....

Spesielle forhold ved denne organiseringen

En stiftelse kan defineres som en formuesverdi som ved testamente, gave, eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til rådighet for et bestemt formål av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanning, økonomisk eller annen art. Disse vil kunne oppfylle vilkårene for en stiftelse, uavhengig om det betegnet som legat, institusjon, fond eller annet.

Stiftelser kan være alminnelig eller næringsdrivende. Næringsdrivende stiftelser driver forretningsvirksomhet både som eier av aksjer/selskapsandeler, eller i seg selv.

Stiftelser skal ha et stiftelsesdokument, som inneholder formål, eiendeler som brukes som grunnkapital, styrets sammensetning, vedtekter mv. Stiftelse tilsynet fører tilsyn med stiftelser.

Stiftelse kan være egnet organisasjonsform for ivaretagelse av bestemte oppgaver, som man ønsker å skille ut og gi full selvstendighet.

Styrende organ

En stiftelse ledes av et styre jfr. § 26 i stiftelsesloven. Stiftelsen har en daglig leder. Det kan gjennom vedtektene vedtas at stiftelser har andre styrende organer.

Styret skal minimum være 3 medlemmer på stiftelser som har grunnkapital på over 3 millioner kroner. Styret velger selv sin leder. Det stilles krav til kjønnsrepresentasjon når kommuner oppnevner styremedlemmer. Tjenestetid i styret er 4 år, dersom annet ikke er fastsatt i vedtekter.

Styret er stiftelsens øverste organ. Styret har ansvar for at stiftelsens formål ivaretas, og foretar utdelinger i tråd med vedtektene.

Dersom ikke annet er fastsatt i vedtektene kan en stiftelse ha en daglig leder. Næringsdrivende stiftelser med over 3 millioner kroner i grunnkapital skal ha en daglig leder. Daglig leder kan ikke være styreleder i næringsdrivende stiftelser. Daglig leder ivaretar daglig drift i tråd med instruks fra styret. Daglig leder har ikke fullmakt i saker som etter stiftelsens forhold er av uvanlig eller stor betydning.

Som nevnt kan stiftelser ha andre styrende organer, som har til hensikt å føre tilsyn med stiftelsens virksomhet, avgi uttalelse om årsregnskap og årsberetning mv. til styret.

Arbeidsgiveransvaret

Stiftelser er et selvstendig rettssubjekt og arbeidsgiveransvaret tilligger stiftelsen. Ansatte kan ha rett til representasjon i styret jfr. §§ 41 og 42.

Økonomisk ansvar og risiko

Stiftelser må minst ha en grunnkapital på 100.000 kroner. Stiftelsens kapital skal forvaltes på en forsvarlig måte, for å kunne oppnå tilfredsstillende avkastning for å ivareta stiftelsens formål.

Utdeling foretas av styret i tråd med formål og vedtekter. Stiftelser kan ikke gis til oppretteren, eller oppretters nærstående, eller til selskap disse har bestemmende innflytelse. Oppretter, styremedlem, person med verv i stiftelsens organer, kan heller ikke ha lån i stiftelsen. Det samme gjelder sikkerhetsstillelse til

fordel for nevnte personer. Når stiftelsen er formelt opprettet opphører rådigheten til stifterne. Kommunens økonomiske ansvar begrenser seg således utelukkende til formuesverdi overført en stiftelse, eller evt. tilskudd som ytes stiftelsen.

Styring og kontroll

Kommuner kan ikke utøve noen form for eierstyring ovenfor en stiftelse. Kommunen har heller ingen råderett over formuesverdien som er overført. Oppretteren kan ha begrenset innflytelse over enkelte saksområder ved å vedtektsfeste at stiftelsen skal ha andre organer enn styret, og evt. daglig leder.

Det er strenge vilkår for opphevelse og/eller avvikling av stiftelser, og disse skal godkjennes av stiftelse tilsynet.

Selskapsformen regnes som uegnet dersom kommunen ønsker sterk styring, tilsyn og kontroll over virksomheten. Styring kan hovedsakelig oppnås gjennom vilkår i tildelinger til stiftelsen. Stiftelser er selveiende.

Gildebo

.

.

4.0 Praktisk eierskapsstyring i Gildeskål kommune

4.1 Politisk og administrativ eieroppfølging i praksis

Gildeskål kommune utøver sin operasjonelle eierstyring overfor selskapene gjennom eierorganene. Den samlede eieroppfølgingen ivaretas imidlertid av flere politiske og administrative aktører.

Eierskapsstyring er et politisk ansvar. Den politiske eieroppfølgingen sørges av kommunestyret i kraft av å være kommunens øverste myndighet.

For praktisk utøvelse bør kommunestyret delegerer fullmakter til eierutvalg og ordfører. Kontrollutvalget skal på vegne av kommunestyret påse at det føres tilsyn med forvaltningen av kommunens interesser i selskap m.m.

Kommunedirektørens rolle er primært å være tilrettelegger for den politiske styringen av selskapene, herunder bidra til å videreutvikle kommunens eierskapspolitikk.

I de neste avsnittene beskrives det hvordan kommunestyret, formannskapet / ordfører, kommunedirektør og kontrollutvalgets rolle er i eieroppfølgingen..

4.1.1 Gildeskål kommunestyre

Gildeskål kommunestyre er den øverste myndighet med overordnet ansvar for den samlede virksomheten til Gildeskål kommune. Kommunestyret har derfor en sentral rolle i kommunens eieroppfølging. Kommuneloven og relevante særlover beskriver kommunestyrets ansvar og myndighet.

Gildeskål kommunestyre skal bl.a. fatte vedtak om etablering og avvikling av selskaper, gjøre beslutninger om salg av aksjer, oppnevne representanter til eierorganene, utforme kommunens eierskapspolitikk samt føre tilsyn og kontroll med forvaltningen av eierinteressene.

Kommunestyre selv skal fatte vedtak om oppretting/ avvikling av et kommunalt foretak (KF), herunder velge styret og fastsette vedtekter for foretaket, jf. koml. § xx. Kommunestyret er direkte overordnet styret i et kommunalt foretak og utgjør således foretakets eierorgan. Bystyret kan innskrenke styrets normalkompetanse ved å ta inn bestemmelser i vedtektene om at visse vedtak må godkjennes av bystyret, jf. koml. § 69. Kommunestyret behandler KF(ene) sine årsbudsjett og årsberetning/-regnskap.

Kommunale foretak er ikke særskilt behandling i denne eiermeldingen da Gildeskål kommune ikke har noen kommunale foretak per tiden.

Kommunestyret selv fatter vedtak om deltakelse, uttreden, opptak av nye deltakere samt avvikling av et interkommunalt selskap (IKS), herunder vedta selskapsavtalen, jf. Lov om interkommunale selskaper. §§ 4 og 32.19 Kommunestyret skal selv oppnevne kommunens representanter i selskapets representantskap, jf. § 6. Dersom de interkommunale selskapenes budsjetter forutsetter tilskudd fra deltakerne, er budsjettene i utgangspunktet ikke endelige

før kommunestyret har behandlet kommunens budsjett etter kommunelovens. § 14-4.

Kommunestyret selv er beslutningsorgan ved etablering av aksjeselskap (AS), herunder ved kjøp og salg av aksjer. Kommunestyret selv beslutter om deltakelse i kommunalt oppgavefelleskap (§ 19-1) (tidligere § 27” samarbeid” jfr tidligere kommunelov), eller vertskommunesamarbeid (kapitel 20) –, og andre juridiske enheter.

Gildeskål kommunestyre oppnevner kommunens representanter i selskapenes eierorgan. Styremedlemmer vil normalt formelt oppnevnes av eierorganet/valgkomite, og ikke basert på egne politiske vedtak. Gildeskål kommunestyre vil imidlertid praktisere og fremme navneforslag på styremedlemmer for valgkomité eller eierorgan.

Kommunestyret delegerer fullmakter til ordfører og/eller eierutvalg for å kunne håndtere den løpende eierstyringen.

4.1.2 Ordfører, formannskapet/eierutvalg

Det anbefales at ordfører og/eller formannskapet gis funksjon som kommunens eierutvalg i daglig operativ utøvelse av eierarbeid. Formannskapet skal følgelig være politisk styringsgruppe og aktivt delta i arbeidet med å utforme både overordnede og selskapsspesifikke eierstrategier. Selskapsspesifikke formål skal endelig godkjennes av kommunestyret. Ordfører bør ha fullmakter til å fatte beslutninger på vegne av eierutvalget når dette kreves. Ordfører rapporterer tilbake til eierutvalget snarest.

Formannskapet behandler også enkeltsaker som i ulik grad er av stor strategisk og/eller prinsipiell karakter. Formannskapet vil i slike saker hovedsakelig ha en funksjon som et arbeidsutvalg for kommunestyret som er beslutningsorgan. Formannskapet vil imidlertid også sluttbehandle enkeltsaker som angår kommunens eierskap. Kommunestyret fastsetter formannskapet myndighetsområde.

Det avholdes kontaktmøter mellom selskapene og ordfører og/eller eierutvalg for å sikre en tilfredsstillende informasjonsutveksling mellom partene. Dette gjelder kommunale foretak, interkommunale selskap samt de definerte (viktigste) aksjeselskapene. Foruten formannskapet (ordfører) skal, samt styreleder og daglig leder i hvert selskap delta på møtene, og evt. representanter fra administrasjonen (Kommunedirektør eller den han bemyndiger). Avtales mellom ordfører og kommunedirektør.

Møtene gir formannskapet (ordfører) som utvalg for eierstrategier mulighet til å drøfte ulike forhold direkte med selskapene. Selskapene skal informere om resultater, rammevilkår, framtidsutsikter mv. Kontaktmøtene skal videre benyttes til å avklare målforståelse og evaluere partenes oppfølging av eierstrategier.

Kravet om likebehandling av eierne er et utgangspunkt for all informasjonsutveksling, det vil si at saker som krever tilslutning fra eierne skal tas opp i eierorganene. Direkte styringssignaler fra eierne til styret skal også fremmes i eierorganene.

Ordføreren og formannskapet har også en sentral rolle overfor kommunens representanter i eierorganene når det gjelder å bistå med nødvendige avklaringer knyttet til kommunens eierskapspolitikk.

4.1.3 Kommunedirektør

Kommunedirektør har ikke en formell rolle i eierstyringen i selskapene kommunen har eierskap. Kommunedirektør har imidlertid en sentral rolle med hensyn til å legge til rette for den politiske eierstyringen av selskapene. Rådmannen/kommunedirektøren skal bidra til å videreutvikle eierskapspolitikken gjennom å foreta en regelmessig revidering av denne. Den revideres hvert 4 år i tråd med valgperiodene.

Kommunedirektøren skal sette de selskapsspesifikke eierstrategier på dagsorden en gang i året for eierutvalget (formannskapet) og ta ansvaret for saksforslag til de selskapsspesifikke eierstrategier.

Kommunedirektør kan også fremme enkeltsaker knyttet til foretak og selskap dersom denne vurderer dette å være nødvendig i forhold til kommunens stilling som organisasjon. Kommunedirektøren skal påse at saker som legges fram for folkevalgte organer er forsvarlig utredet og at vedtakene blir iverksatt, jf. kommunelovens. § 13-1.

Selskapenes årsberetninger og årsregnskap blir hovedsakelig ikke formelt behandlet i politiske organ. Kommunedirektør innarbeider imidlertid sentrale element i årsberetning. Kommunedirektør skal ha oversikt over kommunens representanter i eierorganene, sakspapirer til møtene i eierorganene, sakspapirer til styremøter i kommunale foretak, selskapenes vedtekter, selskaps-, aksjonær- og eieravtaler samt årsberetninger og årsregnskap.

Kommunedirektøren skal i samarbeid med ordfører legge opp opplæringstiltak knyttet til eierstyring og selskapsledelse, samt bistå kommunens representanter i eierorganene med å avklare kommunens mål og strategier for eierskapet i det enkelte selskap, jf. kommunens eierskapspolitikk og selskapsspesifikke formål. Opplæringstiltak tilpasset ulike målgrupper vil vektlegges framfor obligatorisk opplæring.

Kommunedirektør er representert på kontaktmøter mellom den politiske ledelsen og kommunale selskap. Ordføreren og kommunedirektør representerer også kommunen på eiermøter.

Kommunedirektøren har ikke instruksjons- og omgjøringsmyndighet overfor styret eller den daglige ledelsen i interkommunale selskap og aksjeselskap. Eierstyring utøves gjennom eierorganene. Kommunedirektøren rolle overfor de kommunale foretakene reguleres av kommuneloven § xx.

Kommunedirektøren skal samarbeide med administrasjonen i de øvrige eierkommunene. Samarbeidet legger til rette for en koordinert eieroppfølging av selskap med flere eiere og bidrar til kompetanseoverføring knyttet til rammene for kommunenes eierstyring.

4.1.4 Kontrollutvalget

Kommunedirektør skal påse at den kommunale forvaltningen er gjenstand for en betryggende egenkontroll. Kontroll av kommunale foretak og selskaper ligger imidlertid utenfor rådmannens myndighetsområde.

Kommunestyret har det øverste tilsyns- og kontrollansvaret knyttet til den kommunale forvaltningen. Kommunestyrets tilsyns- og kontrollfunksjon er delegert til kontrollutvalget. Utvalget påser at det utøves tilsyn/kontroll gjennom

regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon, selskapskontroller mv.

Kontrollutvalgets oppgaver reguleres av kommunelovens kapittel 23 med tilhørende forskrifter for kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner. Gildeskål kommunestyre velger selv et kontrollutvalg som skal sørge for det løpende tilsyn med den kommunale forvaltningen på vegne av kommunestyret.

Kommunestyret avgjør selv om kommunen skal ansette egne revisorer, delta i interkommunalt samarbeid om revisjon eller inngå avtale med annen revisor. Gildeskål kommune er tilknyttet Salten kommunerevisjon IKS. Vedtaket treffes etter innstilling fra kontrollutvalget. Kontrollutvalget har bestillerfunksjon overfor valgt revisor.

Kontrollutvalget skal påse at kommunens årsregnskap og kommunale foretaks årsregnskap blir revidert på en betryggende måte. Utvalget skal også påse at kommunens virksomhet årlig blir gjenstand for forvaltningsrevisjon.

Kontrollutvalget skal minst én gang i valgperioden utarbeide en plan for gjennomføring av forvaltningsrevisjon som skal godkjennes av kommunestyret. Utvalget skal avgi rapport til kommunestyret om hvilke forvaltningsrevisjoner som er gjennomført og resultatene av disse. Utvalget skal også påse at kommunestyrets vedtak følges opp, herunder rapportere til kommunestyret om oppfølgingen.

Revisjonens oppgaver og plikter ved regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon reguleres i for skrift av 15. juni 2004 om revisjon i kommuner og fylkeskommuner mv. Forskriftene regulerer også innholdet i regnskaps revisjonen og forvaltningsrevisjonen.

Kontrollutvalget skal videre påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper m.m. gjennom bestilling av selskapskontroller. I det følgende redegjøres det nærmere for selskapskontroller.

4.1.5 Eierskapskontroll

Eierskapskontroll reguleres av kommuneloven § 23-4 og forskrift om kontrollutvalg i kommuner og fylkeskommuner. Kontrollutvalget skal minst én gang i valgperioden utarbeide en plan for gjennomføring av eierskapskontroll. Planen vedtas av kommunestyret, som kan delegere til kontrollutvalget å foreta endringer i planperioden.

(sitat kommuneloven) § 23-6. Innsyn og undersøkelser i selskaper o.l.

Kontrollutvalget kan kreve de opplysningene som er nødvendige for å gjennomføre sin kontroll, fra

- a) interkommunale selskaper etter IKS-loven*
- b) interkommunale politiske råd*
- c) kommunale oppgavefellesskap*

d) aksjeselskap der en kommune eller fylkeskommune alene eller sammen med andre kommuner, fylkeskommuner eller interkommunale selskaper direkte eller indirekte eier alle aksjer. Opplysningene etter første ledd kan kreves fra virksomhetens daglige leder, styret og den valgte revisoren for selskapet.

Kontrollutvalget kan foreta undersøkelser i virksomheten hvis det er nødvendig.

Kommunestyret og fylkestinget kan fastsette regler om kontrollutvalgets kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper som er nevnt i første ledd, og om hvilke dokumenter mv. som skal sendes til kontrollutvalget.

Kontrollutvalget skal varsles om møter i generalforsamling, representantskap og tilsvarende organer og har rett til å være til stede i disse møtene.

Kontrollutvalgets innsynsrett og rett til å foreta undersøkelser etter første og andre ledd gjelder på tilsvarende måte overfor andre virksomheter som utfører oppgaver på vegne av kommunen eller fylkeskommunen. Innsynet og undersøkelsene skal imidlertid bare omfatte det som er nødvendig for å undersøke om kontrakten blir oppfylt.

(sitat slutt)

IKS, § 27 (selvstendige rettssubjekt) og AS der en kommune alene eller sammen med andre kommuner eier alle aksjene, og heleide datterselskaper til slike selskaper, omfattes av reglene om eierskapskontroll.

I aksjeselskap med private eiere er kommunens innsynsrett begrenset til den innsynsretten de øvrige aksjonærene har.

Kontrollutvalget kan da påse at kommunens representanter i generalforsamlingen har utøvd sin stemmerett i samsvar med bystyrets forutsetninger og vedtak.

Kommunale oppgavefelleskap jfr. (kapitel 19) omfattes også nå av loven om eierskapskontroll i motsetning til i tidligere kommunelov, vertskommunesamarbeid (kap. 20) og stiftelser vil ikke omfattes av reglene om selskapskontroll.

Kommunale foretak (KF) er en del av kommunen som rettssubjekt og omfattes derfor ikke av reglene om selskapskontroll. Foretakene vil likevel være gjenstand for ordinær regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon.

Eierskapskontroll kan også omfatte forvaltningsrevisjon. Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av eierinteressene i de selskapene, herunder kontrollere om dem som utøver kommunens eierinteresser i selskap gjør dette i samsvar med kommunestyrets vedtak og forutsetninger (eierskapskontroll)

5.0 Gildeskål kommunes overordnede prinsipper for eierstyring

Gildeskål kommunes eierskapspolitikk er slik nevnt et overordnet rammeverk, som gir en guide til kommunens forvaltning av sine eierskap og samarbeid.

Kommunens prinsipper for eierstyring er derfor et sentralt element i eierskapspolitikken. Ny kommunelov stiller krav til at kommunens Eiermelding har prinsipper for sin eierstyring.

5.1 Bakgrunn og formålet med prinsippene

Lovgivningen fastsetter de juridiske rammene i for eierstyring og selskapsledelse. Lovverket er ofte generelt og kan være tvetydig. Det er derfor hensiktsmessig å supplere med ulike styringsverktøy, prinsippene har derfor til hensikt å sikre bedre eierstyring.

Staten har egne retningslinjer og prinsipper for god eierstyring. Prinsippene er utformet i tråd med allment aksepterte prinsipper for eierstyring.

KS har også gitt 19 anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse, og kontroll av kommunalt eide selskaper og foretak. Formålet med prinsippene og anbefalingene er avklare roller og ansvar, sikre åpenhet, ryddige beslutningsprosesser, redusere risiko, stimulere til verdiskaping mv.

Gildeskål kommunes prinsipper bygger på de nevnte anbefalingene. Prinsippene er likevel tilpasset lokale forhold.

Prinsippene gjelder alle typer selskaper og for samarbeidsformer hvor det er mulig. Kommunen skal utøve eierstyring i tråd med disse prinsippene. Prinsippene er også forventningsavklaringer til selskaper og samarbeid vi har interesser i.

Prinsippene skal styrke tilliten og omdømmet til kommunen, og selskapene, avklare roller, ansvar, sikre åpenhet, ryddige beslutninger, redusere risiko m.m.

5.2 Prinsipper for eierstyring

Gildeskål kommunes prinsipper for eierstyring
1. Valg av deltagelse i og etablering av selskap, eller annen samarbeidsform skal være begrunnet i en analyse av kommunens behov og mål for virksomheten
2. Gildeskål kommune skal alltid angi klare og langsiktige formål for selskapene/foretak/samarbeid av betydning for Gildeskål kommune.
3. Gildeskål kommune skal fremme sine interesser ovenfor kommunale selskap og samarbeider gjennom eierorganene.
4. Det skal være åpenhet knyttet til Gildeskål kommunes eierskap, selskapenes virksomhet, basert på meroffentlighet. Samt at det legges til rette for interne prosesser i eierutvalget i forkant av eierorganers møter. Eierutvalget rapporterer til kommunestyret.
5. Gildeskål kommune skal stille krav til samfunnsansvar (eks. FN`s bærekraftsmål) til selskaper er eier i og samarbeid vi er deltager i.
6. Styresammensetning i selskapene vi er eier i, skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart.
7. Selskapenes kapitalstruktur skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets situasjon.
8. Styret skal på et uavhengig grunnlag være ansvarlig for selskapets drift, men Gildeskål kommune har klare forventninger knyttet til styrets oppgaver, rapportering, saksbehandling, internkontroll og risikostyring

9. Godtgjørelser til styret og daglig ledelse skal framstå rimelig ut fra arbeidsbyrden, kompleksitet. Lønn og godtgjørelser skal være konkurransedyktig, men ikke nødvendigvis lønnsledende innen sektoren.

Prinsipp 1. Valget deltagelse i og etablering av selskap, eller annen samarbeidsform skal være begrunnet i en analyse av kommunens behov og mål virksomheten

Gildeskål kommune vil i forkant av deltagelse og etablering av selskap, eller samarbeid alltid vurdere dette i forhold til en tradisjonell etatsorganisering innenfor kommunen selv.

En slik analyse vil avklare de mål som kan oppnås, og synliggjøre de begrensinger dette vil få for styring og kontroll. Analysen er ment å styrke beslutningsgrunnlag, og danne grunnlaget for en mest mulig formålstjenlige organisering.

Dette gjelder også dersom kommunen ønsker å tilbakeføre deler av sin virksomhet til ordinær etatsorganisering (eks. nedleggelse av et kommunalt foretak, kommunalt aksjeselskap mv)

Hvorfor selskap – og samarbeidsorganisering?

Gildeskål kommune har innenfor rammen av kommuneloven, og relevant særlovgivning en relativt stor frihet i valg av hensiktsmessig organisering av tjenesteproduksjonen. Valget må være slik at det gir en hensiktsmessighet på kort og lang sikt. Det er viktig å være bevisst i vurderingen.

Tidligere har vi nevnt at det er ulike motiver for å skille ut virksomhet. Ønske om å danne interkommunale fellesfunksjoner er ofte en begrunnelse for selskapsdannelser. Ofte brukes argumenter om stordriftsfordeler økonomisk, og et styrket fagmiljø. Det må likevel alltid holdes opp mot kravene/ønskene/behovene kommunen har i forhold til styring og kontroll.

Da valg av selskapsorganisering / samarbeid vil legge muligheter og begrensinger. Størst intern politisk styring og kontroll har man gjennom ordinær etatsorganisering i kommunen selv. I etatsorganiseringen har kommunestyre full styrings og kontroll mulighet, mens en selskapsorganisering vil i hovedsak gi kommunestyret fullmakt til å legge ytre rammer for virksomheten, og ikke direkte styring av daglig ledelse, og styrets arbeid.

Begrensinger i styring i alternativer til etatsorganisering omtales ofte som et ”demokratisk underskudd”. Det er ofte en feilslutning, da man ofte vurderer at det kan være hensiktsmessig og et ønske om å gi en armlengdes avstand eller gi en forretningsmessig frihet.

Styringsbehovet vil helt avhenge av virksomhetens karakter, og gjerne hvor nært innbyggerne er tjenesten. Lovpålagte tjenester (helse, skole, barnevern mv) er mer krevende enn oppgaver som kommunen f.eks har et frivillig forhold til (skiløyper, idrettanlegg, mv). Det er likevel mulig å også utøve kommunale kjernetjenester gjennom annen organisering, ved hjelp av systemer og med en aktiv eieroppfølging.

Det viktigste er å analysere organiseringen, og ha et bevisst forhold i valg av selskap / samarbeidsformer, som er grunntanken i prinsipp nummer 1.

Valg av selskap – samarbeidsorganisering

Kommunen har som nevnt stor valgfrihet. Det eksisterer likevel begrensinger i valg av samarbeid og selskapsform i selskapslovgivning, og andre særlover. Kommuner kan eksempelvis ikke delta i ansvarlige selskaper, eller kommandittselskaper. Derfor bør man gjøre en rekke avveininger som

bør inngå i grunnlaget for beslutning om selskap og samarbeidsformer. Disse er presentert nedenfor:

1. Økonomiske forpliktelser

Hvilke økonomisk ansvar/risiko er det ønskelig og forsvarlig å påta seg. Kommunen vil for eksempel hefte ubegrenset for samtlige forpliktelser i et kommunalt foretak (KF), og ubegrenset for sin andel i et IKS. Kommunen har et begrenset ansvar i et AS ovenfor kreditorer. I ulike samarbeid, vil de økonomiske forpliktelsene være regulert gjennom avtaler, og er ofte andelsmessig som for IKS.

2. Skatte og avgiftsmessige forhold (selskaper ikke samarbeid)

Etablering av selskaper / deltagelse i selskaper kan ha betydning for momskompensasjon (kompensasjonsloven). Selskapsform kan også være av betydning ved vurdering av begrensninger i skatteplikt.

3. Fleksibilitet på eiersiden (selskaper ikke samarbeid)

Er det behov å tenke at det vil være fordelaktig å ha med andre aktører? AS modellen gir størst fleksibilitet, mellom offentlig og privat eierskap. IKS vil være begrenset til kommuner, mens et KF vil være en del av kommunen og ikke ha noen fleksibilitet på eiersiden.

4. Behov og mulighet for styring

Styringsbehov må kartlegges nøye i forkant. Selv vertskommune organiseringsmodeller gir innskrenkninger i kommunens styringsmulighet i forhold til etatsorganisering, selv om det finnes klageadgang mv. I et KF vil kommunestyret, være generalforsamlingen, og derfor utstrakt mulighet å utøve eierstyring. Kommunens mulighet til styring av et AS vil være langt mer begrenset. Må vurderes opp mot selskapenes behov for forretningsmessig frihet, og kommunens ansvar for forpliktelser.

5. Delegering av myndighet

Selskap / og ulike samarbeidsordninger kan påvirke muligheter / begrensninger i forhold til delegering av myndighet. Eks. i vertskommune overtar formelt sett kommunedirektøren i en annen kommune driftsansvaret, selv om forvaltningsansvaret for tjenesten fortsatt ligger i samarbeidskommunen. Et eksempel - Samordnet innkjøp i Salten SiN, selv om kommunedirektøren i vertskommunen har det formelle driftsansvaret for samarbeidet, er det samarbeidskommunens selvstendige ansvar å sørge for at vil følger innkjøpsbestemmelsene til enhver tid.

6. Forholdet til lover / forskrifter og overordnede kommunale planer og strategier

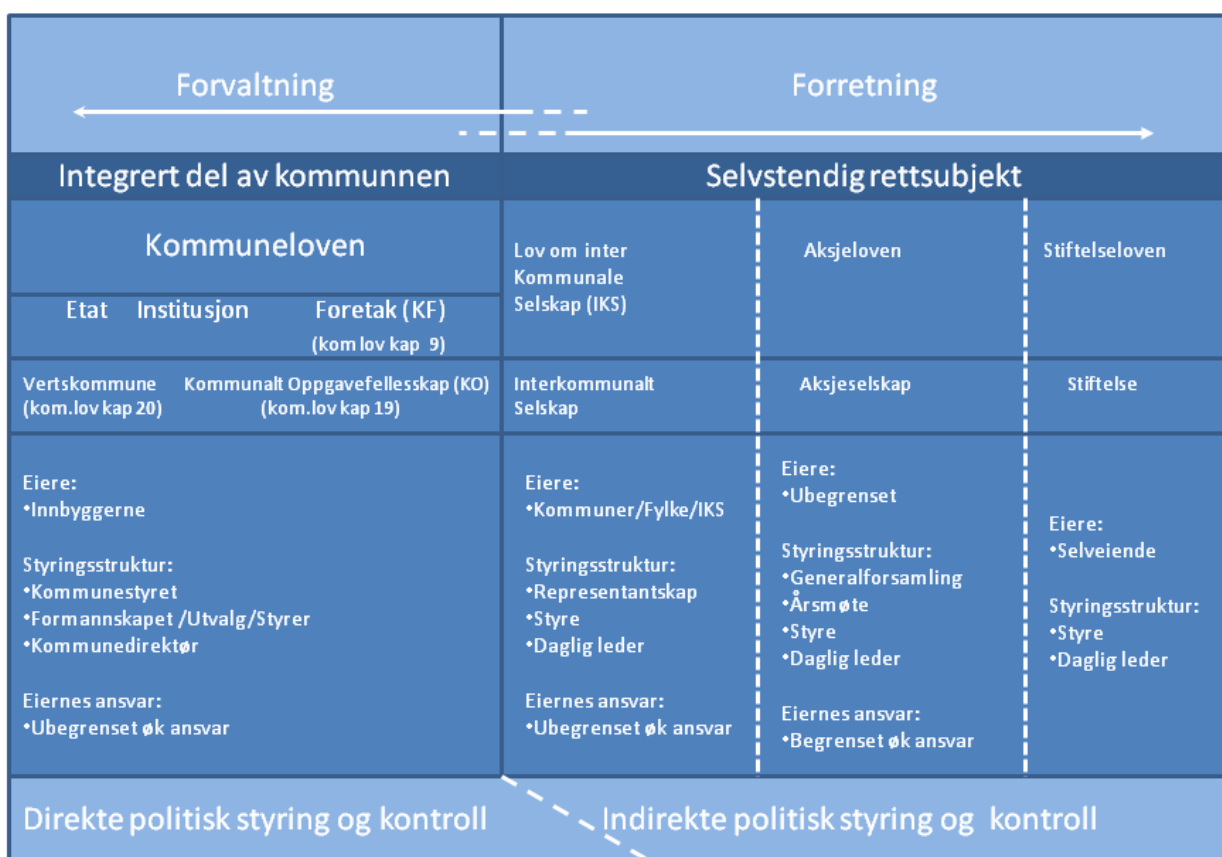
Valg av selskap- og samarbeid gir ulike begrensninger i forhold til sentrale lover og forskrifter (forvaltningslov, lov om offentlige anskaffelser, miljø og klima lover mv). Kommunestyret kan direkte under hinder eksempel pålegge et KF å gjennomføre forventninger til bærekrafts mål, som klima og miljø. Dette vil ikke man direkte kunne pålegge et selskap man er eier i – dersom man ikke er majoritetsaksjonær. Der må det søkes samarbeid med andre eier for å gjøre det samme.

7. Vurdering av risiko

Valg av selskap / samarbeidsform bør foretas med bakgrunn av en vurdering av ulike typer risiko. Risikoen kan ha mange ulike fasetter. Det kan være risikovurderinger i forhold til kvalitetsforventninger, arbeidstakerforhold, økonomisk risiko m.m. Selskapsorganisering og samarbeid har ofte en intensjon om å redusere kommunens økonomiske risiko.

Illustrasjonen nedenfor oppsummer alternativer til selskap / samarbeidsformer som kan anvendes i kommunal tjenesteproduksjon, men også annen oppgaveløsning.

Kommunen er ofte en part i mange aktiviteter og oppgaver som kommuneloven i utgangspunktet ikke definerer som en del av kjerneaktiviteten. Den gir en oversikt over bl.a. styringsmuligheter, skillene mellom forvaltning og forretning, og økonomisk risiko. IKS eksempelvis kan ofte ha utydelige skillelinjer mellom forvaltning, og øvrig næringsvirksomhet.

Prinsipp 2 – Gildeskål kommune skal alltid angi klare og langsiktige mål for selskapene/foretak/samarbeid av betydning for Gildeskål kommune.

Gildeskål kommune må angi klare, realistiske, og etterprøvbare mål for selskapene/foretakene/samarbeidene gjennom å godkjenne vedtekter, samarbeidsavtaler, selskapsavtaler, aksjonæravtaler mv. Målangivelsen i de ordinære styringsdokumentene er ofte generell, og liten grad gjenstand for revidering. Derfor har Gildeskål kommune et eget dokument,

som er omtalt som «Selskapsspesifikke formål». Disse revideres årlig av eierutvalget, med godkjenning i kommunestyret.

- Selskap- foretaksnavn/beskrivelse av samarbeid, organisasjonsnummer/vertskommune
- Formålet med deltagelsen i selskapet/foretaket/samarbeidet
- Omfang eierskap/aksjer/andeler
- Målformuleringer og resultatforventninger
- Kommunens forhold til styrende organer
- Beskrivelse samhandling med selskapet/foretaket/samarbeidet
- Beskrivelse for ivaretagelse av samfunnsansvar
- Andre selskapsspesifikke/samarbeids anmerkninger

Det viktig for kommunestyret og akseptere at selskapene/foretakene og samarbeidene har sitt unike forhold når det gjelder begrensninger og muligheter for eierstyring. Styret og daglig ledelse i selskapene/samarbeidene har det fremste ansvaret for å realisere mål, krav og forventninger kommunen har uttrykt gjennom sine «Selskapsesifikke formål».

Eierstyringen skal i utgangspunktet utøves på overordnet nivå, og ikke gripe inn i styrets myndighetsområde, og i den daglige ledelsen av selskapene. Gildeskål kommune skal uttrykke sitt formål med eierskapet/deltagelsen, og angi målsetninger, prioriteringer, resultatkrav- og forventninger. Det skal også fastslå kommunes forhold til styrende organer, og stadfeste hvordan kommunen legger opp eier/deltager dialogen.

Eierstrategiene for selskapene/foretakene/samarbeidene skal legge til rette for en aktiv, forutsigbar eierstyring og legge forholdene til rette for forutsigbare rammevilkår for utøvelsen av den daglige driften for selskapene/foretakene/samarbeidene.

Prinsipp 3 – Gildeskål kommune skal fremme sine interesser ovenfor kommunale selskap og samarbeider gjennom eierorganene.

Styringslinjene i Gildeskål kommune følger hovedsakelig av kommuneloven. Kommunestyret er det formelle eierorganet til kommunen. Kommunestyret kan delegerer myndighet til andre politiske organ og kommunedirektør innenfor rammene av loven.

Kommunen kan som nevnt flere ganger velge å skille ut virksomhet, eller ta del i selskaper hvor det er motiver og nytte for kommunen. Den daglige styringene i selskaper og samarbeider er slik beskrevet tidligere knyttet til lovgivningen som regulerer selskaper og samarbeider.

Lovgivningen legger begrensninger på hvordan kommunestyret som eier kan intervensere og utøve direkte styring av virksomheten i selskapene / samarbeidene. Dette gjelder både styrer og daglig ledelse.

Kommunestyret vil i all hovedsak utøve styring gjennom å oppnevne representanter til eierorganene, og skal gjennom sine strategier gi føringer for representantens opptreden i eierorganene.

Eierorganenes, oppgaver, ansvar og myndighet er ofte regulert av selskapets / samarbeidets art.

I tillegg til at kommunen er representert i eierorganene gjennom valgte representanter, er det aktuelt for kommunen og ta initiativ til dialogmøter / eiermøter, og kontaktmøter med selskapene og samarbeidene. Dette vil ikke være møtepunkter av bestemmende karakter (altså ikke mulig å

gjøre bindende beslutninger). Dette vil være møter primært for å sikre tilfredsstillende informasjonsutveksling. Selskapets styrende organer kan også ta initiativ til slike møter. Det er vanlig at slike møter omfatter styreleder og daglig leder.

Fra kommunen det normalt være ordfører og kommunedirektør. Selskapene og samarbeidene skal bestrebe om mest symmetrisk informasjon til alle eiere /samarbeidsparter.

Når det gjelder eierorganene selv (generalforsamling, representantskap mv) er disse normalt delegert av kommunestyret til personer eller andre politiske organer. Kommunens representanter trenger ikke å være folkevalgte. Det kan likevel være hensiktsmessig når kommunestyret får eierbeslutninger på sine bord. Det er ikke kjønnsbalanse krav i forhold til eierorganer som for styrer. Det bør likevel bestrebes.

Kommunestyret styrer derfor indirekte gjennom sine valgte representanter. Disse skal følge de utarbeide prinsipper for eierstyring og evt. egen eierstrategi for nevnte selskap/samarbeid/foretak. Det må være en uttalt ambisjon om at representantene i eierorganene på vegne av kommunen kan representere flertallet i kommunestyret.

Det påhviler derfor representantene et selvstendig ansvar å innhente informasjon, og avklare kommunens mål og strategier i sin ivaretagelse av eierskapet på vegne av fellesskapet. Dette kan også omfatte behovet for politiske drøftingsmøter i forkant av eierorganenes møter, slik at representanten kan benytte sitt eierskap til å fremme kommunens interesser.

Det betyr at man skal opptre og ivareta eierstyringen i selskapet/foretaket/samarbeidet med utgangspunkt i kommunestyrets vedtak/intensjon.

Prinsipp 4 - Det skal være åpenhet knyttet til Gildeskål kommunes eierskap, selskapenes virksomhet, basert på meroffentlighet. Samt at det legges til rette for interne prosesser i eierutvalget i forkant av eierorganers møter. Eierutvalget rapporterer til kommunestyret.

Allmenhetens lovfestede innsyn i forvaltningens arbeid, og saksdokumenter anses å være et grunnleggende demokratisk prinsipp. Dette reguleres i både offentlighetsloven og kommuneloven.

Offentlighetsloven har til hensikt at relevante saksdokumenter, journaler, og skriftlige registre skal være åpne dersom ikke annen lov forhindrer dette. Alle kan kreve innsyn.

Loven er gjeldende for selskap med over 50 % offentlig eierandel eller innflytelse i eierorganet (§2);

«a) staten, fylkeskommunane og kommunane,

b) andre rettssubjekt i saker der dei gjer enkeltvedtak eller utferdar forskrift,

c) sjølvstendige rettssubjekt der stat, fylkeskommune eller kommune direkte eller indirekte har ein eigardel som gir meir enn halvparten av røystene i det øvste organet i rettssubjektet, og

d) sjølvstendige rettssubjekt der stat, fylkeskommune eller kommune direkte eller indirekte har rett til å velje meir enn halvparten av medlemmene med røysterett i det øvste organet i rettssubjektet.”

Punktene c) og d) gjelder ikke for rettssubjekt som hovedsakelig driver med næring i konkurranse og på samme vilkår som private. Unntakene skal likevel tolkes strengt.

Prinsippet til kommunen skal være meroffentlighet. Offentlighetsloven definerer dette som:

«” Når det er høve til å gjere unntak frå innsyn, skal organet likevel vurdere å gi heilt eller delvis innsyn. Organet bør gi innsyn dersom omsynet til offentleg innsyn veg tyngre enn behovet for unntak”,».

Det er likevel grunnlag til å fravike, spesielt knyttet til det som kan defineres å være av forretningsmessig karakter, personalsaker, eller saker som kan være til skade selskapets konkurransesituasjon.

Eierutvalget drøfter og diskuterer saker med interesse for kommunen i forkant av eiermøter. Ordfører legger til rette for dialog. Det er viktig å understreke at man ofte opplever å ha betydelig tidsutfordringer i forhold til både generalforsamlinger, eiermøter, dialogmøter – som gjør at kommunestyret bør delegerer disse fullmaktene til eierutvalg og/eller ordfører direkte, for å sikre at det blir praktisk mulig med eierstyring.

Åpenhet skal praktiseres, for å sikre allmenhetens tillit til kommunen. Gildeskål kommune skal derfor gjøre følgende for å praktisere og utvikle åpenheten om sin virksomhet:

1. Denne eiermelding, revideres og vedtas hvert 4 år, med oversikt over eierskap, samarbeid og prinsippene for styring
2. Utarbeide årlige «Selskapsspesifikke formål», som nevnt i prinsipp 2 i forhold til formål og målsetninger med samarbeid/eierskap.
3. Årsberetninger fra våre eierskap legges frem til orientering i kommunale politiske organer for å gi innsyn i selskapene/samarbeidene/foretakene
4. Behandle prinsipielle og saker av stor strategisk betydning i utredede politiske saker i kommunestyret.
5. Gjøre relevant informasjon lett tilgjengelig på digitale flater (hjemmeside mv)

Prinsipp 5 Gildeskål kommune skal stille krav til samfunnsansvar til selskaper er eier i og samarbeid vi er deltager i.

Gildeskål kommune skal være pådriver og stille tydelige krav og forventninger om samfunnsansvar i selskaper/foretak/samarbeid vi er eiere eller deltager i.

Det skal bidra til samfunnsansvarlig forretningsdrift, tjenesteproduksjon og bidrag i en bærekraftig samfunnsutvikling. Dette skal uttrykkes både i overordnet eierpolitikk, og i spesifikke forventninger i” Selskapsspesifikke formål» og øvrig planverk (samfunnsplan mv) i kommunen.

Begrunnelsen til dette er at et bevisst og uttrykt samfunnsansvar skal bidra til å styrke tilliten og omdømmet til både kommunen og de eierskapene vi er deltager i.

Dette bør komme frem i selskapenes strategier og i deres praktiske forretningsutøvelse, men det er også viktig i eks. i vertskommune samarbeid som innkjøp, hvor vi forventer det stilles krav om samfunnsansvar i anbudskonkurranser, valg av leverandører mv.

Likestilling og mangfold

Forventninger til kjønnsbalanse i styresammensetning. Krav til rapportering om den faktiske tilstanden knyttet til likestilling, og mangfold i selskapet. Krav til tiltak for å bedre disse faktorene.

Etiske retningslinjer

Gildeskål kommune har etiske retningslinjer. Kommunen forutsetter at kommunalt eide selskaper har eller utarbeider etiske retningslinjer for sin virksomhet. Styret har et ansvar for dette. Retningslinjene må være forankret og iverksatt i selskapet.

FNs bærekraftsmål – klima og miljø

FNs 17 bærekraftsmål eller et utvalg av disse bør holdes frem å være viktig for kommunens eierskap, og deltagelse. Våre forventninger skal være dokumentert i ” **Selskapsspesifikke formål**”. Spesielt i forhold til klima og miljøpåvirkninger selskapet kan representere. Selskapene vi er eiere i må gi opplysninger i årsberetningen hvordan forhold ved virksomheten som

Prinsipp 6 Styresammensetningen i selskapene/foretak/samarbeid vi er eier i, skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart

Sammensetning av styret har betydning dets evne til å drive forsvarlig forvaltning på vegne av selskapet selv og kommunen. Gildeskål kommune skal være en pådriver for at det oppnevnes et styre med kompetanse, kapasitet, og mangfold ut fra selskapets egenart.

Nye habilitetsregler medfører at folkevalgte som har styreverv blir inhabile ved den politiske behandlingen av saker, i folkevalgte organer der selskapet er part. Folkevalgt representasjon bør derfor dreies over tid fra styrene i selskapene til å utøve roller i eierorganene (generalforsamling, representantskap mv). Politiske medlemmer i eierorganene blir ikke automatisk inhabile.

Styresammensetning

Gildeskål kommune skal møte gjeldende lovkrav og i tråd med vedtekter, selskap, og aksjonæravtaler. Gildeskål kommune skal bestrebe og oppnevne styrerepresentanter, som har god kompetanse, erfaringer, kapasitet, motivasjon og egenskaper som bidrar til at styret som fellesskapet kan forvalte selskapet på en best mulig måte. En «profesjonalisering» av styrearbeidet er en uttalt målsetning for Gildeskål kommune.

Kompetanse

Gildeskål kommune skal bestrebe å ha et styre med kompetanse som utfyller hverandre, herunder både generalist og fagspesifikk kompetanse. Kompetanse og tilstrekkelig mangfold i denne vil gi et bredere beslutningsgrunnlag, som igjen vil heve kvaliteten. Kompetansevurderingen skal avhenge av bl.a. selskapets formål, fasen selskapet er inne i, og de utfordringene selskapet har fremover. Det bør derfor utarbeides forventningsavklaringer til kompetansen når styremedlemmer vurderes oppnevnt.

- Kompetanse om kommuneloven, offentlig forvaltning og forståelse av politiske beslutningsprosesser
- Bransjekunnskap – forståelse om konkurransesituasjonen, og trender
- Spesialkompetanse – faglig om selskapets kjernevirksomhet, juss og økonomi
- Organisasjons og ledelseserfaring
- Kompetanse i styrearbeid

Representasjon av begge kjønn i styret

Gildeskål kommune forventer at det arbeides for at styrene sammensettes etter gjeldene lovkrav om kjønnsbalanse sammensetning.

Bestemmelsene krever at begge kjønn er representert tilnærmet 40% der det offentlige minst 2/3 eier. Styrer i IKS likeså.

Folkevalgte og offentlige tjenestemenn

Det har vært praksis i mange kommuner for å velge en stor andel av styrerepresentanter fra kommunes politikere. Det har sine fordeler ut fra at det er ønskelig ut fra hensyn til samordning, kontroll, og styring.

Interessekonflikter har mer sjelden vurdert å være en utfordring i styrer i kommunalt eide selskaper. Utfordringer kan være knyttet til habilitet. Det kan være utfordrende at sentrale politikere blir inhabile i behandling av saker som berører selskapet.

Styring og kontroll bør derfor først og fremst søkes gjennom eierorganene. I den sammenhengen bør det arbeides for å vitalisere funksjonen til eierorganene.

Rekruttering fra administrasjonen (offentlige tjenestemenn) bør vurderes opp mot habilitetsreglene i forvaltningsloven. En offentlig tjenestemann som er styremedlem i et selskap vil være ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse i saker innenfor forvaltningen, og kan få uheldige dobbeltroller ovenfor kommunedirektør.

Styresammensetning datterselskaper

I konserner bør styremedlemmer i morselskap ikke inngå i styret i datterselskaper, siden styret er generalforsamlingen til datterselskapet. Dette for å forhindre rolleblending, og bidra til å ivareta eierorganets kontrollfunksjon over styret. Konsernledelse kan inngå i styret i datterselskaper.

I selskaper der enheter både produserer i egenregi – eks. selvkost tjenester – husholdningsrenovasjon, og enheter som er i konkurranse med andre aktører i et marked skal styret påse at det ikke foregår kryss- subsidiering. KS anbefaler at det for datterselskap som yter monopoltjenester til eier bør det vurderes om flertallet av styremedlemmer skal være uavhengig av konsernstyret-/ledelsen. For å skape tilstrekkelig avstand.

Oppnevning av styret og valgkomiteer

Oppnevningen skal foregå etter lover regler, vedtekter, selskapsavtaler, eller aksjonæravtaler. Det er gjerne fornuftig å bruke valgkomiteer. Eierorganet utpeker valgkomitee. Valgkomiteen bør være uavhengig av styret og ansatte. Valgkomiteer kan gjerne være vektet ut fra eierandel.

Valgkomiteen fremmer en skriftlig innstilling til eierorganet.

Dersom folkevalgte organ ønsker å fremme forslag til en valgkomitee bør det omfatte flere kandidater enn det som reelt skal velges inn for å gi komiteen en valgsituasjon. Det er viktig å understreke at valgkomiteen likevel ikke er bundet av forslaget til det folkevalgte organ.

Prinsipp 7- Selskapenes kapitalstruktur skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets situasjon.

Gildeskål kommune skal ha et ansvarlig forhold til, og bidra til at selskapene vi er eier i har en sunn kapitalstruktur tilpasset selskapets formål, og situasjon. Kommunen kan bidra til dette

gjennom klare prinsipper om utbytteforventninger. Det vil si at man har en formålstjenlig balanse mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd.

Utbytteforventninger skal avhenge av formålet og vår strategi med eierskapet. Dersom våre eierstrategier sier det er hensiktsmessig å være eier i selskaper med kommersielle formål, har kommunen en plikt til å vurdere avkastning og utbytte. Da finansreglementet og lovgivningen legger føringer om at man skal arbeide for en rimelig avkastning på aktiva.

Kommunestyret bør derfor alltid vurdere om det finansielle, eller politiske motiver for eierskapet. I et finansielt perspektiv vil det være snakk om man ønsker å høste fra eller utvikle selskapet. Og i enda større grad dersom man velger å ha en politisk eierstrategi med et kommersielt selskap (arbeidsplasser, samfunnsnytt og regional betydning mv)

Dette betyr også at kommunestyret løpende bør vurdere om det hensiktsmessig og i tråd med våre strategier å ha eierposter i kommersielle selskaper, og heller vurdere å løse ut aktiva gjennom avhendelse av eierposisjonen.

Gildeskål kommune investerer gjennom innskudd, eller tilbakeholdt overskudd. Et engasjement representerer derfor en økonomisk risiko for kommunen. Engasjementet bør derfor legitimeres i utgangspunktet med avkastningskrav og finansielle mål. Kommunen bør forvente utbytte og verdiøkning på den innskutte kapitalen tilsvarende som en alternativ plassering med samme risiko.

For selskaper i en ren konkurransesituasjon bør det stilles krav om markedsmessig avkastning for å hindre at selskapene tilpasser seg og driver konkurransevridende virksomhet, som kommunen kan komme i et ansvarsforhold til. Det bør være en prosentvis avkastning fra regnskapsmessig resultat. Disse må uttrykkes klart og tydelig slik at styret og ledelse kan forholde seg til dette i sin planlegging og daglig drift.

Gildeskål kommune skal likevel vise ansvarlighet i forholdet til kapitalstrukturer ut fra markedsmessige nå- og fremtidsutfordringer, modenhet til selskapet, investeringsbehov, konkurranse, likviditetssituasjon, egenkapitalkrav mv.

Dersom resultatkravene omfatter parameter som kvalitet i tjenestene, og andre samfunnsbetraktninger må dette være uttrykte resultatforventninger i våre spesifikke eierstrategier. Fellesnevneren for både finansielle og samfunnsmessige mål bør være langsiktig verdiskapning.

Prinsipp 8 – Styret/vertskommune skal på et uavhengig grunnlag være ansvarlig for samarbeidet / selskapets drift, men Gildeskål kommune har klare forventninger knyttet til styrets/vertskommunen, oppgaver, rapportering, saksbehandling, internkontroll og risikostyring

Rapportering og forventninger til saksbehandling

Styret og/eller vertskommunen skal sikre en tilfredsstillende rapportering og informasjonsflyt til eierne. Gildeskål kommune skal til enhver tid ha relevant, oppdatert og korrekt informasjon om samarbeidets, selskapenes virksomhet, organisering og resultater. Rapporteringen fra selskapene / samarbeidene danner grunnlaget for en aktiv og forutsigbar eieroppfølging.

Selskaper skal rapportere i tråd med gjeldende lovkrav. Regnskapsloven regulerer innholdet i den økonomiske rapporteringen i årsregnskapet og årsberetningen, samt stiller krav til rapportering om arbeidsmiljø, antall ansatte, ytelser til ledende personer, likestilling, diskriminering, miljøvirkninger mv. Årsrapportene danner et viktig grunnlag for styring, resultatoppfølging og kontroll av selskapene.

Selskapene skal også rapportere i årsberetningen om iverksatte/planlagte tiltak knyttet til utøvelsen av samfunnsansvaret. Det er etablert flere nasjonale og internasjonale standarder som kan ligge til grunn for selskapers rapportering om utøvelsen av samfunnsansvaret.

Årsregnskap og årsberetninger skal oversendes til både ordfører og rådmann/kommunedirektør i eierkommunene. Årsregnskap og årsberetning for kommunale foretak (KF) behandles av bystyret som en del av kommunens årsregnskap/årsberetning. Årsrapportene skal også oversendes fra stiftelser der Gildeskål kommune er oppretter, oppnevner representanter til styret eller yter tilskudd.

Sakslister, saksdokumenter og protokoller for eierorganene skal oversendes ordfører, representantene i eierorganet og kommunedirektør. Tidsfrister for utsendelse av saksliste og saksdokumenter reguleres av selskapslovgivningen.

Selskapene bør uavhengig av de lovfestede tidsfristene, oversende dokumentene til eierne uten ugrunnet opphold og senest 30 dager før møtet skal avholdes. Dette for å muliggjøre politisk behandling av enkeltsaker i forkant av møtet i eierorganet.

I forhold til vertskommune og kommunale oppgavefellesskap samarbeid utsteder vanligvis vertskommunene / oppgavefellesskapet årsmeldinger knyttet til sine drift og virksomhet. Det forventes at dette gir samarbeidskommunene tilstrekkelig informasjon om disse nevnte tema. Dette legges frem for samarbeidskommunene.

Styrets oppgaver

Styret har i henhold til selskapslovgivningen det overordnede ansvaret for forvaltningen av selskapet og for å føre tilsyn med den daglige ledelsen og selskapets virksomhet. Gildeskål kommune har følgende forventninger til styrets arbeid:

- *Fastsette instruks for styret og den daglige ledelsen med særlig vekt på en klar intern ansvars og oppgavefordeling.*
- *Fastsette en årlig plan for sitt arbeid med vekt på mål, strategi og gjennomføring.*
- *Foreta en egenevaluering hvert år med hensyn til både kompetanse og utført arbeid.*
- *Gjennomføre egne styreseminarer med fokus på roller, ansvar og oppgaver.*
- *Gi en samlet redegjørelse for selskapets styring og ledelse i en årsrapport.*
- *-Vurdere behovet for styreforsikring.*
- *Registrere verv i styrevervregisteret.*
- *Ivareta en uavhengig kontrollfunksjon overfor selskapets ledelse på vegne av eierne*
- *Sikre likebehandling av eierne.*
- *Styrets leder har et særlig ansvar for å sikre at styret fungerer godt og at det oppfyller sine forpliktelser.*

Internkontroll og risikostyring

Internkontroll kan defineres som et formalisert kontrollsystem der kontrollaktiviteter utformes, gjennomføres og følges opp med basis i vurderinger av risiko for styringssvikt, feil og mangler i virksomhetens arbeidsprosesser. Et slikt formalisert kontrollsystem skal bl.a. bidra til;

- *en målrettet og kostnadseffektiv drift,*
- *å sikre kvaliteten på selskapets interne/ eksterne rapportering,*
å sikre at selskapet forvaltes i tråd med eiernes vedtak/intensjoner, å sikre at selskapet opererer i samsvar med relevante lover, forskrifter og interne retningslinjer for virksomheten,
- *å forhindre misligheter og korrupsjon*

Oversikten er ikke uttømmende, men den viser at både eierne og selskapet har en egeninteresse knyttet til etableringen av gode systemer for internkontroll.

Selskap kan være omfattet av lov/forskrift om offentlige anskaffelser, og må følgelig avklare sitt forhold til det aktuelle regelverket. Styret skal påse at det avklares hvorvidt selskapet er omfattet av regelverket, herunder påse at det eventuelt etableres et kontrollsystem som sikrer at anskaffelser av varer og tjenester til enhver tid gjennomføres i tråd med regelverket.

Gildeskål kommune har anledning til å tildele oppdrag til selskap i egenregi. Disse oppdragene omfattes ikke av regelverket om offentlige anskaffelser.

Kryss-subsidiering kan være i strid med reglene om offentlig støtte, dersom det medfører at den konkurranseutsatte delen av virksomheten får økonomiske fordeler fra offentlige midler. For å dokumentere at det ikke forekommer kryss-subsidiering skal styret påse at det iverksettes effektive tiltak, herunder etableres regnskapsmessig eller organisatorisk skille mellom de ulike delene av virksomheten.

De ovennevnte problemstillingene illustrerer at risikoen som skal håndteres gjennom

intern- kontrollen i stor grad vil avhenge av selskapets virksomhet. Det er derfor viktig at selskapene tilpasser omfanget og innholdet i internkontrollen til egen virksomhet.

Risiko kan forstås som summen av sannsynligheten for og konsekvensen av en hendelse. Risiko kan bl.a. knyttes til uønskede hendelser eller realiseringen av mål. Risiko er et sentralt element i internkontrollen. Formålet med risikostyring og internkontroll er bl.a. å identifisere, estimere og håndtere ulike typer risiko.

- endringer i forhold til forrige års gjennomgang knyttet til art og omfang av risikoer av betydning, og selskapets evne til å tilpasse seg virksomhetsendringer og eksterne endringer;
- -omfanget av og kvaliteten på ledelsens løpende oppfølging av risikoer og intern- kontrollsystem;
- omfang og hyppighet av ledelsens rapportering til styret om resultatene av denne oppfølgingen, som gjør det mulig for styret å foreta en samlet vurdering av kontrolltilstanden i selskapet og hvordan risikoene håndteres;
- tilfeller av betydelig kontrollsvikt eller svakheter som er avdekket i løpet av året, og om de har hatt, kunne ha hatt eller vil kunne ha betydelig innvirkning på selskapets økonomiske resultat eller stilling, og hvordan selskapets eksterne rapporteringsprosess fungerer.

Organiseringen av arbeidet knyttet til risikostyring/internkontroll bør imidlertid tilpasses selskapets virksomhet. Styret skal i tillegg til å ivareta en kontrollfunksjon ha en aktiv rolle i strategiarbeidet i selskapet. Det er derfor nødvendig for styret å ha en god oversikt over risiko på et strategisk og operasjonelt nivå.

Systemene for interkontroll/risikostyring som etableres i et selskap kan anses som et element i kommunenes egenkontroll. Egenkontrollen overfor foretak og selskap ivaretas hovedsakelig gjennom forvaltningsrevisjon og selskapskontroller. Egenkontrollen gjennomføres med utgangspunkt i vesentlighets- og sårbarhetsanalyser. Virksomheten til kommunale selskap kan også være omfattet av ulike former for statlig tilsyn.

Prinsipp 9 - Godtgjørelser til styret og daglig ledelse skal framstå rimelig ut fra arbeidsbyrden, kompleksitet. Lønn og godtgjørelser skal være konkurransedyktig, men ikke nødvendigvis lønnsledende innen sektoren.

Nivå på godtgjøring/lønn

Gildeskål kommunes representanter i eierorganene skal bidra til å holde styrenes godtgjøring på et moderat nivå. Nivået på godtgjøringen skal være høyt nok til at eierne kan rekruttere styremedlemmer som besitter den nødvendige kompetansen.

Godtgjøringen skal imidlertid framstå som rimelig med henblikk på ansvar, tidsbruk, kompetanse/erfaring, virksomhetens kompleksitet og nivået på godtgjøring til styrene i sammenlignbare selskaper.

Styrets leder bør godtgjøres særskilt. For styremedlemmer som deltar i styreutvalg, bør det vurderes ekstra godtgjøring. Godtgjøringen til styret bør ikke være resultatavhengig siden dette vil kunne svekke styrets uavhengighet. Et styremedlem bør ikke påta seg særskilte oppgaver for selskapet utover styrevervet, for å sikre uavhengighet overfor den daglige ledelsen.

Gildeskål kommune uttrykker også forventninger til styrenes fastsetting av lønnsnivået for ledere. Forventningene skal bl.a. forhindre at det oppstår urimelige lønnsforskjeller mellom ledere og de øvrige ansatte, eller mellom ledere i sammenlignbare selskap. Lønnsnivået for ledere skal være konkurransedyktig og stimulere til verdiskaping for eierne, men skal nødvendigvis ikke være ledende til enhver tid innenfor sektoren/ virksomhetsområdet/ bransjen.

Styret bør fastsette hovedprinsippene i selskapets lønnspolitikk, herunder kriterier for fastsetting av lederlønninger. Prinsippene bør bidra til sammenfallende interesser mellom eierne og ledere.

Resultatavhengig avlønning bør anvendes med aktsomhet. En slik avlønning skal knyttes til verdiskaping for eierne eller resultatutviklingen for selskapet over tid, for å unngå kortsiktige disposisjoner som kan være skadelige for både eierne og selskapet.

